

Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Marie Jindrová

Vstup dítěte do mateřské školy

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila zdroje, které cituji a uvádím v seznamu použitých pramenů.

V Olomouci

Podpis.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce paní Mgr. Aleně Srbené Ph.D. za její cenné rady, připomínky a čas, který mi věnovala při psaní mé bakalářské práce. Dále děkuji respondentům, kteří se ochotně zúčastnili dotazníkového šetření a v neposlední řadě mým blízkým, kteří mě podporovali při mém studiu.

Obsah

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Vývoj dítěte s důrazem na jeho socializaci.....	8
1.1 Vývoj dítěte od dvou do tří let.....	8
1.2 Vstup dítěte do mateřské školy ve věku od dvou do tří let	9
1.3 Dítě od tří let zpravidla navštěvující mateřskou školu	10
2 Rodinná výchova	12
2.1 Aspekty mající vliv na vývoj dítěte.....	12
2.2 Důležitost členů rodiny ve vztahu k dítěti.....	12
2.2.1 Vztah s matkou.....	13
2.2.2 Role otce	13
2.2.3 Sourozenci.....	14
3 Význam mateřské školy	15
3.1 Funkce mateřské školy.....	16
4 Faktory ovlivňující vstup do mateřské školy	17
4.1 Žádoucí chování rodičů	17
4.2 Výběr mateřské školy.....	17
4.3 Temperament dítěte	18
4.4 Vliv učitelky mateřské školy.....	19
5 Adaptace.....	20
5.1 Fáze adaptace	20
5.1.1 První dny.....	20
5.1.2 Snaha o začlenění	20
5.1.3 Přivykání.....	21
5.1.4 Ukončení adaptace	21
5.1.5 Jiné členění procesu adaptace	21
5.2. Problémy při adaptaci	22
PRAKTICKÁ ČÁST.....	23
6 Uvedení do problematiky.....	23
6.1 Cíle a výzkumné otázky praktické části práce	23
6.2 Metody sběru dat a výzkumný vzorek	24

7 Výzkumné šetření a jeho vyhodnocení	25
7.1 Vyhodnocení výzkumných otázek	35
ZÁVĚR	42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	44
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	46
SEZNAM PŘÍLOH	47

ÚVOD

Dítě, přicházející do mateřské školy, je vystavené velké zkoušce. V předchozím období bylo běžně zvyklé jen na své nejbližší příbuzné a nyní ho čeká náročné začlenění do kolektivu, přizpůsobení se novým pravidlům a poznávání nových autorit. Je otázkou mnoha aspektů, jak tuto změnu přijme a dokáže se s ní vypořádat. A právě těmito vlivy na proces adaptace dítěte se ve své práci zabývám. Zaměřuji se na děti, které vstupují do mateřské školy z rodinného prostředí. Jejich reakce na životní změnu jsou různé a začlenění do kolektivu vrstevníků a přizpůsobení se pravidlům mateřské školy závisí na osobnosti každého jedince, tvořené výchovou a temperamentem, i na vnějších záležitostech, jako je například konkrétní kolektiv nebo učitelka dané třídy. Velký vliv na průběh adaptace mají jeho rodiče, neboť dítě je ve své podstatě od narození odkázáno na jejich správné vedení, pomoc a vzor. Mnohé ze své osobnosti přímo zdědilo od svých rodičů nebo mu to bylo předáno jejich chováním a následně jeho napodobováním.

Výběr tématu bakalářské práce byl ovlivněn mým zaměstnáním. Pracuji čtvrtým rokem jako učitelka v běžné městské mateřské škole. Za svoji praxi jsem učila ve třídě homogenní i heterogenní. V kolektivu dětí připravujících se na vstup do základní školy i dětí nejmenších. V době volby tématu jsem měla děti, které nastoupily do předškolního zařízení prvním rokem a procházely obdobím adaptace. Připadalo mi zajímavé pozorovat jejich postupné navykání na velkou změnu v jejich životě a zapojování se do činností v kolektivu stejně starých dětí. Rozhodla jsem se proto touto záležitostí zabývat ve své bakalářské práci. Cílem práce je zjistit, jak se děti vyrovnávají s adaptačním procesem v souvislosti s jejich věkem a předešlou připraveností z rodiny na mateřskou školu z pohledu rodičů.

Bakalářská práce je rozdělená na dvě části. První je část teoretická, v níž se zabývám hlavně psychickým, ale i fyzickým vývojem dítěte v rodině. Uvádím vývojové charakteristiky, které jsou podstatné pro jeho další život a správné začlenění do společnosti. Definuji to, co dítě zvládá v jednotlivých vývojových fázích a co by tedy mělo zvládnout před vstupem do mateřské školy. Okrajově se zaměřuji i na věk, kdy už dítě zpravidla navštěvuje mateřskou školu, čímž chci poukázat na jeho další vývoj, na který má vliv právě tato instituce. Protože dítě přichází do mateřské školy zpravidla z rodinného prostředí, je další kapitola určena rodině a tomu, co si z jejího prostředí do života odnášíme. Poukazuji na to, jak by měla vypadat ideální rodinná výchova. Vyjadřuji se ke vztahům dítěte s jednotlivými členy rodiny a k tomu, jak tyto vztahy mohou ovlivnit adaptaci dítěte na mateřskou školu. V navazující kapitole se blíže zabývám funkcí mateřské školy a jejího vlivu na vývoj dítěte. V kapitole, zabývající se faktory

ovlivňující adaptaci do mateřské školy, se pak konkrétně zaměřuji na žádoucí chování rodičů pro úspěšné zvládnutí tohoto procesu a k dalším hlediskům, majícím vliv na průběh adaptace, za které považuji výběr mateřské školy, temperament dítěte a vliv učitelky mateřské školy. Závěrečná kapitola je určena samotnému procesu adaptace, jeho fázím, možným reakcím dítěte a případným potížím.

V praktické části jsem využila kvantitativně orientované výzkumné šetření, ve kterém jsem se pomocí dotazníků dotazovala rodičů na zkušenosti s adaptačním procesem jejich syna nebo dcery a na jejich předchozí připravenost na toto období.

Pokud dítě dokáže zvládnout tuto náročnou část svého počátečního navštěvování mateřské školy, čeká ho v následující době krásné období plné her, strávené v kolektivu dětských kamarádů. V instituci se naučí spoustu věcí důležitých pro další vzdělávání a jeho život. Kéž by mohl každý, stejně jako Robert Fulghum, jednou říct: *„Všechno, co opravdu potřebuji znát, jsem se naučil v mateřské škole.“* (Robert Fulghum, 1937)

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vývoj dítěte s důrazem na jeho socializaci

Podíváme se na periodizaci vývoje podle Vágnerové, ze které budeme v práci vycházet. Vágnerová pojmenovává první období po narození dítěte za novorozenecké, které ve druhém měsíci přechází do období kojeneckého. Kojenecké období se určuje do dvanáctého měsíce věku dítěte, ve kterém se dítě dostává do období batolecího. Po batolecím období následuje od tří let období předškolní, trvající až do doby, kdy dítě nastupuje do základní školy, tedy do šesti, v případě odkladu školní docházky, až do sedmi let věku dítěte. V předškolním období děti zpravidla navštěvují mateřskou školu. Předškolák, který se chce zařadit do kolektivu mateřské školy, je ovlivněn z předchozích vývojových období mnoha činiteli, které z něho činí jedinečného člověka a odrážejí se na úspěchu jeho adaptace. Každé dítě si přináší individuální dovednosti, zkušenosti a schopnosti. Vývoj dvou stejně starých dětí není nikdy stejný, ale to, jak se jedno dítě v jednotlivých etapách života vyvíjí, je důležité pro jeho další životní růst. Jednotlivé vývojové etapy na sebe přirozeně navazují a mají vliv na úspěšné zařazení člověka do společnosti. Dostatek láskyplné péče a zdravé rodinné zázemí, mají vliv na vývoj přirozené důvěry v okolí a úspěšné zvládnání problémů. Jakékoli narušení této harmonizace v raném období může vést ke zničujícím následkům v procesu vytváření individuality dítěte a jeho socializaci. (Vágnerová, 2012)

1.1 Vývoj dítěte od dvou do tří let

Ve dvou letech je dítě batoletem. Toto období trvá od jednoho roku do tří let a během této doby se jedinec stane samostatnějším a aktivnějším z důvodu rychlého rozvoje motorických funkcí a řeči. (Vágnerová, 2012)

Dítě v období okolo druhého roku prochází procesem autonomie. Odpoutává se od matky, začíná chápat sebe sama jako samostatnou osobu. Chápe, že i když prožívá rozdílné emoce, je stále jednou bytostí. Tento aspekt můžeme pozorovat, když si dokáže hrát na někoho jiného, například na svého otce. Zvládne si hrát s plyškem nebo panenkou, jako by to bylo miminko a ví, že je to jen jako. Dalším ukazatelem získání vlastní identity je označování samo sebe jako „Já“ a ostatních jako „Nejá“. (Vágnerová, 2012)

Podle Hoskovcové (2006) tento proces získávání vlastní individuality začíná kolem osmnáctého měsíce, kdy dítě začne samo sebe pojmenovávat. Dle Matějčka (2005) je pro tento

životní krok důležité poznávání různorodosti vztahů. Batole poznává vztahy mezi rodiči navzájem, proto je situace obtížnější, pokud vyrůstá pouze s matkou.

Jakmile o sobě začne dítě mluvit jako o „Já“, uvědomí si existenci i dalších osob. Pochopí, že každý člověk něco smí a něco nesmí a učí se prvním zvyklostem. S přijímáním pravidel je spojený negativismus, který je pro toto období typický a nutný k pochopení a respektování řádu. Je vhodné, aby batole v tomto věku pochopilo, že rodiče je nutné poslouchat a respektovat. (Kořátková, 2008)

Matějček (2005) dává za vinu dětskému vzdoru nemožnost, v důsledku nedostatku předpokladů, zvládnout vnitřní konflikt, způsobený tím, že po něm pečující osoba vyžaduje něco jiného, než ono samo chce. V této souvislosti doporučuje, aby se batoletu nechal čas na vyrovnání se s novou situací, na přechod od jedné činnosti ke druhé. Vágnerová (2012) zase zdůrazňuje potřebu rodičů vysvětlovat jejich synovi nebo dceři, proč něco musí a něco nesmí. Člověk se podle ní potřebuje naučit orientovat ve světě, ve kterém žije, a proto se nejprve musí naučit, co by měl dělat.

Na konci batolecího období by dítě mělo být připravené na vstup do mateřské školy, proto se v další podkapitole zaměříme podrobněji na dovednosti, které by mělo v tomto věku ovládat.

1.2 Vstup dítěte do mateřské školy ve věku od dvou do tří let

Každé dítě je jiné, jeho vnímání i schopnost učit se dozrávají odlišně. Vývoj je ovlivněn různými činiteli. Proto ani dva naprosto stejně staří jedinci, kteří nastupují do mateřské školy, nemohou být ve svých znalostech a dovednostech na stejné úrovni. Do mateřské školy navíc nastupují děti s různým věkovým odstupem, podle toho, v jaké části roku se narodily, zpravidla okolo tří let věku. (Kořátková, 2008)

Přesto existují jakési standardy, které jsou považovány za podmínky vstupu do této instituce. Podle Griebela a Niesela (2005) učitelky nejčastěji požadují dokončenou výchovu v oblasti hygieny, slovního vyjadřování na úrovni, kterému je možné rozumět a tím navázat kontakt s učitelkou, schopnost odpoutat se od matky, samostatnost v oblékání, svlékání a při jídle.

Problémem se stává, když dítě nemá zvládnutou hygienu a chození na toaletu. Matějček (2005) uvádí, že batole, v patnáctém měsíci věku, je schopné přijmout základní principy učení a je tedy vhodné ho v tomto věku začít učit na nočník. Fyziologickým předpokladem je dostatečná kapacita močového měchýře, díky kterému dítě v tomto věku vydrží suché i několik

hodin. Podobně se vyjadřuje i k nácviku smrkání, kterému se má člověk učit nápodobou v batolecím věku. Učení nemá být pro dítě nepříjemné, ale má být posilováno odměnou, v podobě sladkého pamlsku nebo pochvaly, která přinese pocit společenského růstu.

Dostatečné vyzrání nervové soustavy je dalším předpokladem pro vstup do mateřské školy. Podle Kořátkové (2008) je ukazatelem zvládnutí kontroly impulzů a ustupování vzdorového období, což způsobí i to, že se často dříve hyperaktivní děti zklidní a navýší se jejich pozornost.

Jako ideální normu dovedností jedince na prahu mateřské školy je možné využít souhrn od Matějčka. Dítě podle něho v této době běhá, skáče. Zvládne zacházet s tužkou, jíst samostatně lžící a pít z hrnečku. Je schopné se samo obléknout, dopomoc vyžaduje jen při zavazování tkaniček a zapínání zipů. Zajímá se o knížky, vyprávění, básničky a písničky. Dovede si zapamatovat některé říkanky. Jeho řeč je na takové úrovni, že si dokáže říct o pomoc, vyjádřit svoji potřebu či přání a zvládne přijímat společenské požadavky. Postupně ustupuje paralelní hra, při které si děti hrají vedle sebe, avšak samy, a častěji vyhledávají ke hře společnost dětí. V mateřské škole se budou učit spolupracovat, dělit se o hračky a řešit konflikty. (Matějček, 2005).

Je pochopitelné, že každé dítě těchto schopností nedosáhne ve stejném věku. Stejně, jako některé děti jsou připravené na nástup do základní školy až v sedmi letech, i děti z rodin nastupující do školy mateřské nemusí být ve třech letech ještě na tento životní krok dostatečně zralé a je potřeba zvážit případný odklad nástupu. (Haefele a Wolf-Filsinger, 1993)

1.3 Dítě od tří let zpravidla navštěvující mateřskou školu

Dostáváme se do poslední vývojové etapy, kterou se budeme zabývat, a tou je věk, kdy jedinec zpravidla již navštěvuje kolektivní zařízení. Jestliže došlo k tomuto životnímu kroku postupně a získalo všechny způsobilosti z přechozích stadií, napomůže mu významně tato instituce k dalšímu rozvoji.

Hlavní činností je u předškoláka hra. Dovoluje dětem vyrovnat se s obavami z reálného světa a vyřešit svoje konflikty ve světě fantazie, kterým jeho myšlení překypuje. Kořátková (2008) píše, že dítě kolem tří let začíná vstupovat při hře do role druhého. Postupně se dokáže nejen převtělít do listonoše, maminky nebo prodavačky, ale také vcítit do role druhého, dívat se na věc jeho očima a chápat jeho potřeby.

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV, 2018) se můžeme dočíst klíčové kompetence, ke kterým by dítě mělo během tohoto období

dospět. Jsou to kompetence k učení, k řešení problémů, kompetence komunikativní, sociální a personální a kompetence činnostní a občanské.

Tyto znalosti, dovednosti a zkušenosti mu usnadní cestu k dalšímu vzdělávání, kterým je základní škola a posílí ho, aby se nevzdávalo v životě před nastraženými překážkami. Rodiče mu v tom mohou napomoci například tím, že mu budou číst knížky, budou mu nabízet různé puzzle a stavebnice a vést ho ke sluchové analýze a syntéze hlásek a slabik ve slově. Také by měli trvat na tom, aby započatý úkol dítě vždy dokončilo a případně mu k tomu dopomoci. (Matějček, 2013)

V této kapitole jsme se podívali na vývoj dítěte podle jeho vývojových stadií a na to, co by dítě mělo v jednotlivých etapách vývoje zvládnout. V následující kapitole se zaměříme na to, jak tyto dovednosti ovlivňuje rodinná výchova.

2 Rodinná výchova

Rodinná výchova je to první, čím dítě prochází před vstupem do mateřské školy. Má zásadní vliv na jeho vývoj a další začleňování do společnosti a dětského kolektivu. Ze své rodiny jedinec přebírá zvyklosti, zásady i pravidla. A protože malé dítě nedokáže samo rozhodovat, co je dobré a co je špatné, je převážně na rodičích, jak ve světě obstojí. Pokud rodinná výchova selhává, je jedinec ohrožen ve správné socializaci a začlenění nejen do mateřské školy, ale i celé společnosti. (Hoskovcová, 2006)

2.1 Aspekty mající vliv na vývoj dítěte

Aby se dítě správně vyvíjelo, je pro něj důležité žít v blízkosti lidí, kteří mu zajišťují jeho základní psychické potřeby. Z nich univerzální psychosociální potřeba je podle Vymětala (2004) vnímání, že nejbližší okolí přijímá dítě takové, jaké je, včetně chyb, které dělá. Každý jedinec potřebuje cítit lásku, jinak je citově deprimován a hrozí u něho nízké sebevědomí a rozvoj úzkosti. Proto poskytování citového zázemí a pocitu bezpečí patří mezi základní funkce rodiny.

Další důležitou funkcí rodiny je funkce výchovná a socializační, která spočívá ve správném vedení dítěte k jeho přípravě na vstup do společnosti. Výchova probíhá jednak formou záměrnou, kdy rodiče cíleně na svého syna nebo dceru působí a ovlivňují jejich chování, avšak ve většinovém čase je dítě vychováváno nezáměrně, a to tak, že odkoukává od blízkých osob jejich jednání a ve své přirozenosti je napodobuje. Proto by měli rodiče dbát na to, aby šli svým dětem příkladem a učili je především svými vlastními správnými činy. (Vágnerová, 2012)

Harmonický vývoj osobnosti je nejlépe dosažitelný v rodině, kde panuje stabilní, demokratický vztah mezi rodiči, kteří rozumí sami sobě i sobě navzájem. Dítěti naslouchají, dostatečně ho chválí a poskytují mu svobodu s danými hranicemi, které mu umožňují orientaci ve světě. Tráví s ním čas a podporují ho v jeho rozhodnutí, avšak vedou ho k odpovědnosti za své činy a k samostatnosti. (Vymětal, 2004)

2.2 Důležitost členů rodiny ve vztahu k dítěti

Současná rodina se skládá ideálně z matky, otce, dítěte a případně jeho sourozenců. V následujícím textu uvádíme role jednotlivých příslušníků z hlediska jejich vlivu na výchovu dítěte.

2.2.1 Vztah s matkou

Ve většině případů je pro svého potomka matka nejbližší osobou. Dítě si s ní utvořilo pouto ještě před narozením a od kojeneckého věku je s ní propojeno symbiotickou vazbou. Když dospěje do čtvrtého až pátého měsíce, nastane nová etapa vývoje tohoto propojení, neboť začíná separačně – individuální fáze. Znamená to, že dítě se začne odpoutávat od nejbližší osoby a postupně si vytvářet vlastní identitu. Nejprve přestane považovat sebe samo za součást matky, s čímž souvisí strach z jejího odloučení, který se v této době vyskytuje. Později, v batolecím věku, si začne uvědomovat matčinu stálost a zvládne být chvíli bez její blízkosti, neboť ví, že se k ní v případě potřeby může vrátit a ujistit se, že je stále dosažitelná. Je potřeba, aby toto vzdalování a vracení se vycházelo z potřeb dítěte a nebylo do něj nuceno jinou osobou či okolnostmi. Jen tak může v jedinci započít dostatečná jistota, že ho matka neopustí a na konci druhého a počátkem třetího roku může definitivně dozrát do stadia, ve kterém přestane matku neustále potřebovat. Až v této době se dokáže od matky oddělit na delší dobu. (Mahlerová et al., 2006)

Separace dítěte na základě výše uvedených měřítek je nutná k vytvoření správné vazby mezi ním a matkou. Děti se spolehlivým poutem k matce mají nejlepší start pro vstup do mateřské školy. Snadno si vytváří kamarády a jsou vůči ostatním vnímavé. Jsou více samostatné, schopné prozkoumávat nové okolí a dokáží se obejít bez blízké osoby. Snadno se přizpůsobí novým pravidlům, nejsou závislé na učitelce a dokáží se dříve vyrovnat s vlastními silnými pocity a regulovat svoje emoce, což jim napomáhá k vyrovnávání vnitřních konfliktů i se zvládnutím konfliktů s okolím. Naopak děti s vytvořeným nejistým poutem se v novém prostředí otevírají ke kontaktům až tehdy, když mají pocit, že ho důvěrně znají, což je opožděje ve vytvoření přátelských vztahů. (Griebel a Niesel, 2005)

2.2.2 Role otce

I když se to mnohdy nezdá, otec má v rodině důležitou roli. V mnohých domácnostech v dnešní době otec chybí. Dítě pak postrádá střípek ke svému správnému vývoji, neboť jen oba rodiče dokáží dát svému potomku správný vzor ženské i mužské role a příklad partnerského vztahu. Zejména chlapci se díky otci identifikují s mužskou rolí, a pokud v rodině chybí a tuto ztrátu jim nenahradí jiný mužský člen rodiny, často přejímají ženské způsoby chování od matky. (Vymětal, 2004)

Otec také dává dítěti možnost poznat i jiné sociální vztahy ještě před nástupem do širší společnosti, neboť každý vztah je jiný a jiný je i přístup muže a ženy ke svému potomku. Pokud

jedinec různorodost lidských postojů nepozná, může později navozované vztahy považovat za ohrožující, neboť se liší od jeho poměru k matce, na který byl zvyklí. Dítě, které má fungující oba rodiče, je tak vývojově napřed a působí zralejším a jistějším dojmem při vstupu do mateřské školy. (Vágnerová, 2012)

2.2.3 Sourozenci

Obvykle se rodiče rozhodnout mít více než jednoho potomka. Jedinec tak získává bratra nebo sestru, kteří mu dávají nové sociální poznání díky svým zkušenostem a dětskému pohledu na svět. Je rozhodující, jaké postavení má mezi sourozenci v rodině, zda má sourozence mladší či starší. (Hoskovcová, 2006)

V případě, že je dítě v postavení mladšího sourozence, snaží se staršího napodobit a mnohdy je tak urychlen jeho vývoj v získávání dovedností. Starší sourozenec se naopak učí zvládat nadřazenou roli a pomocí poučování mladšího rozvíjí i svoje schopnosti správně formulovat myšlenky. (Dunn 1985 in Vágnerová 2012)

Zkušenosti získané ze vztahu se sourozenci si každý přenáší do kolektivního zařízení a jsou mu výhodou při adaptaci a navazování přátelství. Přesto, jak uvádí Matějček (2005), sourozenci nejsou vrstevníci a vrstevnický vztah ve skupině dětí v mateřské škole dítěti nemohou nahradit.

Autoři Haefele a Wolf-Filsinger (1993) poukazují i na možnosti, při kterých mohou sourozenci vstup do mateřské školy ztěžovat. Prvním příkladem je dítě s malým sourozencem, které se cítí ohroženo ztrátou rodičovské lásky, neboť nemůže být přes den s rodiči na rozdíl od jeho mladšího bratra či sestry. Druhým příkladem je naopak nejmladší dítě v rodině, které mělo vždy podporu starších sourozenců a nyní se musí obejít samo bez jejich pomoci. Dítě se sourozenci také mnohdy méně pozná ostatní děti než jedináček, kterého rodiče ve snaze o kontakt s vrstevníky často vodí například na dětská hřiště.

Osvětlili jsme si důležitost rodiny pro správný vývoj dítěte a nyní se můžeme přesunout do fáze, kdy dítě poznává dalšího sociálního činitele, kterým je mateřská škola.

3 Význam mateřské školy

Mateřská škola je instituce, která zajišťuje předškolní vzdělávání. Předškolní vzdělávání je součástí systému vzdělávání v České republice jako počáteční systém vzdělávání a řídí se obdobnými pravidly jako ostatní školy, především zákonem č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). (RVP PV, 2018)

Dle školského zákona se *„předškolní vzdělávání organizuje pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však pro děti od 2 let.* (zákon č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů) Pro rodiče je význam mateřské školy zcela zřejmý, má jim usnadnit znovu se navrátit do zaměstnání. I pro dítě je však tato instituce v určitém věku přínosem. Kloudová (2013) uvádí, jako nejdůležitější funkci mateřské školy, schopnost naučit se vycházet s ostatními dětmi a být bez přítomnosti rodičů.

Novými vztahy získanými v mateřské škole zakouší jedinec pocit radosti ze společné hry, prohru i výhru. Učí se spolupracovat, řešit konflikty, chovat se přátelsky, být samostatný i snášet zklamání. (Koťátková, 2008)

Hoskovcová (2006, s. 33) píše že *„Z interakce s dospělými roste v dítěti pocit zodpovědnosti a respekt k sociálnímu řádu, zatímco v interakci s vrstevníky vyvíjí dítě pocit pro spravedlnost.* Říčan (2014) se vyjadřuje, že děti sní o citové vazbě s druhými. Těžko snášejí, když si s nimi kamarád v danou chvíli odmítne hrát, přestože se během chvíle dokáží zase usmířit, neboť jejich vztahy jsou velmi dynamické. Vágnerová (2012) zdůrazňuje, že pouze v dětské skupině se může dítě naučit prosadit se. Výhodu pro navozování kamarádství mají děti sociálně zdatnější a přátelsky laděné.

To, jakou roli si dítě ve skupině vrstevníků vytvoří, je určující pro jeho další kolektivní socializaci v životě. Je pravděpodobné, že děti průbojně, schopné rychle navázat kontakt s ostatními, nebudou ani v budoucnu stát na okraji v roli outsiderů. V mateřské škole se vytváří dětské sebevědomí a z kontaktu s ostatními se tvoří prevence proti pozdějšímu vyčleněnému postavení. (Haefele a Wolf-Filsinger, 1993)

Mimo vztahy s kamarády malý předškolák poznává nové authority, učí se je poslouchat a respektovat nová pravidla, na úkor odložení svého přání. (Lažová, 2013)

Podle RVP PV (2018) spočívá cíl předškolního vzdělávání v doprovázení rodinné výchovy a spolu s ní má dítěti usnadnit další vzdělávací cestu a připravit ho na základní školu. Dítě se v mateřské škole naučí mimo vzdělávací nabídky také normy a hodnoty společnosti, ve

keré žije. Instituce ho rozvíjí po stránce psychické, fyzické i sociální a obohacuje jeho denní život. Rodičům může, v případě potřeby, poskytnou odborné výchovné rady.

Matějček (2005) podotýká, že pokud dítě vývojově došlo do věku mezi 3 až 4 rokem, zapojení do dětského kolektivu by si samo přálo, na což ukazuje převažující radostná nálada dětí v mateřských školách. Kromě toho je mateřská škola velmi významná v případech, kdy selhává výchova rodinná a kde pak zastává funkci nápravnou a předškolák si v ní odpočine od stresového domácího prostředí.

3.1 Funkce mateřské školy

Šmelová (2006) vymezuje následující funkce mateřské školy:

- **Funkce pečovatelská:** tato funkce dává mateřské školy úkol odborné péče o dítě. Učitelka mateřské školy má v souvislosti s touto funkcí podporovat u dětí zdravý životní styl, učení k sebeobsluze a hygieně, a to empaticky a láskyplně podle potřeby jednotlivých dětí.
- **Funkce vzdělávací:** mateřská škola dává základ pro další vzdělávání. Pro paní učitelku to znamená, rozvíjet dítě v co největší míře na základě jeho individuálních možností, vhodně děti motivovat, hodnotit jejich úspěchy, provádět diagnostiku a v případě potřeby podat radu rodičům ohledně výchovy.
- **Funkce socializační:** mateřská škola je druhotným místem socializace, dbá na to, aby si dítě osvojilo správné hodnoty dané společností a paní učitelka má být v této záležitosti pro děti vhodným vzorem.
- **Funkce integrační:** mateřská škola rozvíjí dítě ve všech oblastech na základě klíčových kompetencí RVP PV. Přípravuje dítě na zdárný vstup do základní školy.
- **Funkce personalizační:** mateřská škola pomáhá vytvářet z dětí samostatné jedince, vede je k osobní samostatnosti. Paní učitelka dětem naslouchá, navazuje s nimi vztah a stává se jejich rádcem ve složitých situacích. Organizuje jejich aktivitu tam, kde je to potřeba a zároveň jim dává dostatek možností k volné hře a vlastní iniciativě.

Mateřská škola je pro dítě významnou institucí, která ho rozvíjí po stránce fyzické, psychické i sociální. Aby byl však pro dítě vstup do mateřské školy snadným krokem a přirozenou životní etapou, je potřeba ho na novou situaci připravit. V následující kapitole si uvedeme několik faktorů, které mohou vstup do mateřské školy ovlivnit.

4 Faktory ovlivňující vstup do mateřské školy

4.1 Žádoucí chování rodičů

Do mateřské školy přichází dítě obvykle ve věku okolo 3 let. Pokud rodič tuto hranici nerespektuje, je ohrožená správná adaptace, z důvodu nezralosti dětské nervové soustavy. Nejprve totiž člověk objevuje sounáležitost s rodinným prostředím a až ve věku 3 až 4 let přirozeně dozraje k potřebě trávit čas s vrstevníky. Pokud vyžaduje kolektiv dětí dříve, je vhodné, aby mu to matka na různých veřejných místech umožnila, avšak vždy mu byla nablízku a poskytovala mu potřebnou oporu. (Kořátková, 2008)

U každého člověka je potřeba budovat sebedůvěru, nebojácnost a samostatnost. Je zřejmé, že dítěti nepomůže, když ho rodiče budou nástupem do mateřské školy strašit. Naopak by mu měli pomoci tím, že mu tento životní krok co nejvíce usnadní. Měli by se snažit poznat jeho spolužáky a organizovaným setkáváním mimo instituci mu pomáhat navázat přátelské vztahy, které navodí, že se dítě bude do mateřské školy těšit. Pomůže také ještě před vstupem do mateřské školy vystavovat svého potomka částečným změnám prostředí, například nechávat ho hlídat prarodiči. (Kloudová, 2013)

Vytváření sebedůvěry je velmi důležité. Dítě ve věku od 2 let začíná vnímat svoje úspěchy a neúspěchy. Za zdary by mělo být odměňováno a tím povzbuzováno k dalšímu jednání. Je potřeba vést ho k samostatnosti, nabízet mu možnost vyzkoušet si různé věci a nedávat při dopomoci přímé instrukce, ale vést k tomu, aby k řešení samo dospělo. Malý předškolák by měl mít možnost zúčastnit se domácích prací spolu s matkou nebo otcem, při kterých by mu nejbližší měli dávat patřičnou důvěru a neměli by nepřiměřeně zasahovat do jeho činnosti. Zároveň by měli nabízet dítěti dosažitelné cíle, neboť vysoké nároky způsobují častý neúspěch a ten vede k nízkému sebevědomí. Při neúspěchu je potřeba podpora rodičů, aby se jedinec s touto zkušeností úspěšně vyrovnal. (Hoskovcová, 2006)

Kořátková (2008, str. 93) ve svém desateru pro správnou adaptaci dále píše: *„rodiče by si měli udělat čas na každodenní společnou chvíli na hry a během dne využívat možností si s dítětem povídat“* Pokud mají přehled o dění v mateřské škole a hlídají si aktuální informace z nástěnky, snáze se jim nachází téma k hovoru.

4.2 Výběr mateřské školy

Pro zvládnutí adaptace mohou rodiče pomoci dítěti také výběrem vhodného předškolního zařízení. V dnešní době existuje mnoho takových institucí. Nejčastěji jsou to

mateřské školy státní, dále existují mateřské školy soukromé. Každá z těchto institucí má svůj vzdělávací program. (Kloudová, 2013)

O tento vzdělávací program by se měli rodiče zajímat a zjišťovat, zda se shoduje s jejich životním přesvědčením o výchově svého dítěte. Důraz by měl být kladen také na vzdálenost budovy od domova. Není moudré, aby dítě navštěvovalo mateřskou školu v oblasti, kde nikoho nezná, naopak čím blíže bydliště instituce leží, tím je pro něj okolí jistější, a je pravděpodobnější, že bude do školy chodit spolu s již známými kamarády nebo bude moci kamarády z předškolního zařízení navštěvovat i ve svém volném čase. (Kloudová, 2013)

Dalším možným vodítkem může být charakter dětského kolektivu. Dětský kolektiv ve třídách je jednak homogenního charakteru, kde jsou v jedné třídě děti stejné věkové kategorie. Znamená to, že všechny nebo velká většina dětí ve třídě nastupuje do mateřské školy poprvé a prochází společně adaptačním procesem. Druhou možností jsou heterogenní třídy, kde jsou děti různého věkového složení. (RVP PV, 2018) Griebel a Niesel (2005) uvádějí, že podle provedeného výzkumu v Německu se snáze přizpůsobí mateřské škole děti v heterogenní třídě. Může tomu tak být proto, že odkoukají nebojácnost starších dětí, starší předškoláci jim napomohou k začlenění mezi sebe a tím se učí toleranci a respektu vůči mladším kamarádům.

Aby rodiče předešli následným nespokojenostem s atmosférou mateřské školy, je dobré, když se spolu s dítětem zúčastní dne otevřených dveří, promluví si s učitelkami a využijí možnost vidět běžný den v konkrétním zařízení. (Špaňhelová, 2004)

Informování rodiče mohou poskytnout pravdivé informace o předškolním zařízení svému potomkovi, a ten je pak na důležitý životní krok adaptace lépe připraven, neboť ví, co ho bude čekat. (Lažová, 2013)

4.3 Temperament dítěte

Dalším faktorem ovlivňující úspěch nebo neúspěch adaptačního procesu je temperament konkrétního dítěte.

Griebel a Niesel (2005) rozdělují temperamenty začínajících předškoláků do třech skupin.

- Děti nenáročné – tyto děti se nejsnáze-jí přizpůsobí na mateřskou školu. Jsou klidné povahy a otevřené poznávat nové věci.
- Děti pasivní – jedinci, kterým déle trvá přivykání, avšak reagují klidně, až stydlivě a raději postávají stranou.
- Děti nedůtklivé – malí předškoláci, pro něž je nejhörší zvyknout si na cizí prostředí. Mají prudké citové reakce, reagují pláčem či jiným hlasitým protestem. Zároveň to jsou osoby povahově živé.

Tyto charaktery jsou vlastností dítěte, kterou není vhodné měnit, ale respektovat je a přistupovat k jedinci v přátelském duchu.

Každý je individuální osobnost a nikoho nelze striktně zařadit do některé kategorie. Je potřeba brát zřetel nejen na nesprávnou výchovu nebo špatně zvolené předškolní zařízení, ale i na jeho jedinečnost a dívat se na důvody při potížích v nástupu do mateřské školy v komplexním pohledu. Individuální pohled na každé dítě by měla mít především paní učitelka. (Griebel a Niesel, 2005)

4.4 Vliv učitelky mateřské školy

Paní učitelka by měla být k novým dětem vstřícná, otevřená a v jedinci by měla vzbuzovat v cizím prostředí pocit klidu a bezpečí. Proto by měla navázat s každým nováčkem brzký kontakt, zajímat se o jeho osobnostní potřeby a upozorňovat jej na změny v průběhu dne, aby se mohl postupně přizpůsobit režimu třídy a začlenit se do jejího kolektivu. (Kloudová, 2013)

Velmi důležité pro roli učitelky je její správný osobnostní vzor, neboť děti se nejvíce učí nápodobou a ona je ta, která je v tomto kolektivu vychovává a určuje, co je správné. Je nutné, aby učitelka sama jednala podle daných pravidel. Za správné chování je moudré děti chválit, na špatné je upozornit, avšak netrestat, neboť se tím probouzí jejich agresivita. (Matějček, 2005)

Paní učitelka doplňuje podle RVP PV (2018) rodinnou výchovu dítěte a stejně tak jako jeho rodiče by měla usilovat o to, aby bylo dítě chváleno, zažívalo radost z úspěchu a tím rostla jeho důvěra ve vlastní schopnosti. Měla by matce i otci podávat pravidelné informace o jejich potomkovi, avšak nikoli před ním, aby se necítilo ohroženo svým selháním. Tím povzbuzuje partnerský vztah s rodiči, který je velmi důležitý i pro dítě, neboť to vycítí, když dospělí nejsou v souladu.

Pro vzájemné soužití v mateřské škole pomohou dětem pravidla, která si spolu s paní učitelkou samy vytváří. I zde je třeba zdůraznit potřebu přívětivé paní učitelky, která je u dětí oblíbená, rády ji napodobují a jdou jejímu příkladu. (Deissler, 1994)

Zde jsme se zabírali faktory, které ovlivňují vstup do mateřské školy, a to, zda bude úspěšný či nikoli. V následující kapitole se podíváme na proces adaptace, jakožto postupné navykání na změnu spojenou se vstupem do mateřské školy.

5 Adaptace

Adaptaci bychom mohli chápat jako proces, kdy jedinec přechází z jednoho prostředí a z jedné podmínek do jiného s jinými zvyklostmi. Musí si na tuto změnu zvyknout a naučit se jí vzít jako svoji součást. Během života člověk prochází mnoha způsoby adaptace a adaptace jedince do předškolního zařízení je obvykle prvním velkým krokem na této životní cestě, neboť dítě bylo do té doby zvyklé jen na svoji rodinu. Vstupem do mateřské školy dítě získává novou roli, změnami se mění jeho identita, kterou musí dokázat přijmout za vlastní. (Griebel a Niesel, 2005)

5.1 Fáze adaptace

5.1.1 První dny

Při vstupu do mateřské školy prochází každý jedinec několika fázemi. Autoři Griebel a Niesel (2005) nazývají první z nich fází orientování. Jedná se o první stadium procesu navykání, doprovázené pocitem úzkosti. Jedinci se po příchodu do mateřské školy nechce zůstat v cizím prostředí bez rodičů. Autoři uvádějí, že děti reagujících na odloučení pláčem mnoho není, nejvíce jich je z řad dětí tříletých, tedy nejmladších. Píší také, že děti s nejistým poutem k matce vytvořeným v batolecím věku se s matkou hůře loučily, vyžadovaly její přítomnost a pomoc k získání jistoty. Po odchodu rodiče nově přichozí postávají stranou, a působí stydlivým dojmem. Pokud o kontakt projeví zájem, narážejí na problém dělit se o hračky s ostatními dětmi nebo jim sdělit svoje přání.

Adaptačním procesem se také dříve zabývali Haefele a Wolf-Filsinger (1993). Vycházejí z toho, že dítě první dny pozoruje dění, aby se zorientovalo v pravidlech a chodu dne ve třídě. Podrobněji se zabývají také odrazem adaptace do mateřské školy na chování v domácím prostředí, přičemž uvádějí, že v prvních dnech je dítě doma unavené, uzavřené, nesdílné a dokonce může omezovat svoje obvyklé oblíbené činnosti.

5.1.2 Snaha o začlenění

Přibližně po prvním týdnu začne fáze orientování postupně přecházet do další etapy. Děti se začínají zajímat o nové hračky, nejprve si hrají paralelně vedle sebe, avšak brzy začnou navazovat mezi sebou první kontakty a dostávají se ke hře skupinové. Podle výzkumu Griebela a Niesela (2005) se skupinová hra vyskytuje dříve u chlapců a je tomu dáno větší nabídkou

chlapeckých her, které vyžadují spoluhráče. Doma se děti více pouští do hovorů, ale stále přetrvává jejich únava. (Griebel a Niesel, 2005)

Haefele a Wolf-Filsinger (1993) zdůrazňují dětskou potřebu prosadit se v kolektivu, která vystupuje na povrch zpravidla ve druhém týdnu. V této době se děti snaží všemožně na sebe upozornit, aby se ostatním zalíbily a byly ve středu dění. To ho unavuje a doma se to pak odráží na dítěti v jeho mrzutosti, nevyrovnanosti nálad a upoutávání pozornosti.

5.1.3 Přivykání

Následuje poslední fáze, během které dítě definitivně zapadne do kolektivu mateřské školy i mezi déle docházející starší děti. Již není považováno za nováčka, ale za běžného člena této skupiny. (Griebel a Niesel, 2005)

5.1.4 Ukončení adaptace

Haefele a Wolf-Filsinger (1993) ukončují proces adaptace dítěte ve čtvrtém týdnu. V té době se již děti podle nich dostatečně přizpůsobily této změně v jejich životě a navykly si na nové vztahy. Přesto i oni připouští individualitu každého dítěte a možnost delšího či kratšího trvání procesu.

Z uvedeného vyplývá, že se na konec tohoto procesu nemůžeme dívat z časového hlediska, ale můžeme sledovat ukazatele, které k němu směřují. Mezi ně patří bezproblémový ranní příchod, začlenění do kolektivu dětí ve třídě a navyknutí a respektování pravidel mateřské školy. (Griebel a Niesel, 2005)

5.1.5 Jiné členění procesu adaptace

Z jiného hlediska rozdělují odborníci stadia přerušení s rodinou takto:

1. stadium protestů – v tomto stadiu se dítě vytrvale dožaduje rodiče, na odloučení reaguje pláčem a vyjadřuje snahu o přivolání blízké osoby. S cizí osobou odmítá komunikovat, nejeví zájem o hraní s ostatními dětmi ani o hračky.
2. stadium zoufalství – dítě přestane naříkat, ale zůstává nadále uzavřené vůči kontaktům, okolí spíše pozoruje a komunikuje jen zřídka.
3. stadium odpoutání od matky – v poslední fázi dítě přijme odloučení od pečující osoby a přijme paní učitelku jako náhradní starající se osobu. Začíná komunikovat s ní i s vrstevníky a zkoumat nové hračky a možnosti mateřské školy. (Kořátková, 2008)

Na tomto členění je zajímavé především první stadium, které předpokládá častý pláč u dětí nastupujících do mateřské školy. Druhá dvě stadia bychom mohli srovnávat s fázemi přechozího členění, ke kterému se v naší práci přikláníme.

5.2. Problémy při adaptaci

Pojmem adaptační problémy se rozumí projevy, které značí nepřizpůsobení se nové situaci. Můžeme to chápat jako prodloužení adaptačního procesu, kdy dítěti déle trvá, než si na novou situaci navykne. Adaptační problémy tedy ve své práci nechápeme jako trvalé, ale jako přechodné stadium před ukončením adaptace. Niesel a Griebel (2005) považují adaptaci za ukončenou, až když se dítě dokáže ráno bez větších problémů odloučit od matky a začlení se do kolektivu mateřské školy.

Koťátková (2008) rozděluje děti do skupin podle jejich reakcí na vstup do neznámého prostředí.

- **První skupina** - tvoří ji děti, jejichž počáteční ranní příchod je doprovázen pláčem a nevolí odloučit se od matky.
- **Druhá skupina** – do ní patří děti, kterým nedělá adaptace na neznámé prostředí problém, a rychle si najdou kamarády.
- **Třetí skupina** – tato skupina je na rozmezí mezi druhou a čtvrtou, neboť její příslušníci si nejprve na mateřskou školu rychle navyknou, avšak po nějaké době jejich zájem o nové prostředí klesá a dochází ke stagnaci provázené smutkem při loučení.
- **Čtvrtá skupina** - je tvořena problémovými jedinci, kteří si nezvyknou na svojí roli předškolního dítěte ani po dlouhodobém navštěvování mateřské školy, odmítají se zapojovat do činností v kolektivu, těžce se ráno loučí s rodiči a hrozí u nich až vznik separační úzkosti.

Do které skupiny se dítě zařadí a jak přijme nelehkou změnu ve svém životě, to záleží na mnoha okolnostech, na připravenosti z rodiny, věku a zralosti osobnosti, sociálních zkušenostech a dalších faktorech jmenovaných v dřívějších kapitolách. Na tyto faktory ovlivňující adaptaci dítěte do mateřské školy je zaměřené i výzkumné šetření v následující praktické části.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Uvedení do problematiky

Bakalářská práce je zaměřená na vstup dítěte do mateřské školy. Její praktická část se zabývá adaptací různě odlišných věkových kategorií dětí na tuto změnu, spojenou se vstupem do kolektivního zařízení z pohledu jejich rodičů. Jsou využity získané poznatky z teoretické části se zaměřením na vývoj dítěte v rodinném prostředí, jeho připravenost na vyrovnávání se s úkolem začlenění do nového prostředí a kolektivu.

Bylo provedeno výzkumné šetření prostřednictvím dotazníku, rozdaného rodičům rozdílného věku dětí z různých státních mateřských škol v celé České republice. V rámci dotazníkového šetření jsou sledovány následující faktory: věk dítěte, důvod vstupu do mateřské školy, vliv sourozence a postavení dítěte mezi sourozenci v rodině, vliv otce na výchovu, rodičovská připravenost dítěte na mateřskou školu a adaptační problémy při příchodu do mateřské školy pozorované rodiči.

6.1 Cíle a výzkumné otázky praktické části práce

Cílem praktické části je zjistit z pohledu rodičů, jaké faktory ovlivňují vstup dítěte do mateřské školy.

Dále jsme si stanovili dílčí cíle:

- zjistit obvyklý věk dětí při nástupu do mateřské školy
- zjistit obvyklý důvod vstupu dítěte do mateřské školy
- analyzovat příspěvek otce a sourozenců v rodině na adaptaci dítěte do mateřské školy
- zjistit nejčastější reakce dítěte na změnu spojenou se vstupem do mateřské školy v přítomnosti rodičů
- zjistit snahu rodičů o zvyšování samostatnosti dítěte před vstupem do mateřské školy

Pro účely výzkumného šetření byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

1. Jaký je obvyklý věk nástupu dítěte do mateřské školy?
2. Jaký je obvyklý důvod vstupu dítěte do mateřské školy?
3. Jaký vliv mají otec a sourozenci dítěte na jeho adaptaci do mateřské školy?
4. Jaké jsou v přítomnosti rodičů a rodinném prostředí nejčastější reakce dítěte na změnu spojenou se vstupem do mateřské školy?
5. Snaží se rodiče o osamostatnění dítěte ještě před vstupem do mateřské školy a tím ho na tento životní krok připravují?

6.2 Metody sběru dat a výzkumný vzorek

V praktické části bakalářské práce bylo provedeno výzkumné šetření formou dotazníku vlastní konstrukce. Gavora (2000) k této metodě sběru dat uvádí, že je využívána k získání informací od velkého počtu odpovídajících. Dotazník je anonymní, což má zajistit jeho validitu, neboť se respondenti nemusí obávat z pravdivých odpovědí a odpovídají tedy přesně.

V našem výzkumném šetření byl použit dotazník obsahující uzavřené otázky. Na úvod dotazníku bylo napsáno oslovení určené rodičům s vysvětlením cíle dotazníku, objasněním termínu adaptace, instrukcím k vyplnění a poděkováním za spolupráci.

Výzkumným vzorkem se stali rodiče dětí, navštěvující státní mateřské školy v České republice. Jejich výběr byl náhodný, rozdávání a vyplňování dotazníků probíhalo elektronickou formou. Děti rodičů byly rozdílného věku, navštěvující mateřskou školu v odlišnou dobu, dotazník se zaměřoval na jejich první rok strávený v mateřské škole. Pro účely práce bylo rozdáno 200 dotazníků.

7 Výzkumné šetření a jeho vyhodnocení

Dotazníkové šetření proběhlo v průběhu měsíce září 2019. Vrácených vyplněných dotazníků k výzkumu bylo 173. Návratnost tedy činila 86,5 %.

Dotazník obsahoval 10 položek s možnostmi výběru odpovědí. Většina položek měla jednu možnou odpověď, v některých bylo možné vybrat více možností. Výsledky jednotlivých položek z dotazníkového šetření byly zaznamenány do tabulek. Odpovědi z otázek s jednou možnou odpovědí byly převedeny na procenta dle četnosti odpovědí a následně zaznamenány do koláčového grafu. Výsledky z položek s více možnými odpověďmi byly znázorněny ve sloupcovém grafu. Každá položka dotazníku s výsledky byla okomentovaná na základě dotazníkového šetření.

Tabulka č. 1: Věk dítěte při vstupu do mateřské školy.

Věk dítěte	Četnost	Podíl
2 roky	32	19 %
3 roky	123	71 %
4 roky	11	6 %
5 let	7	4 %

Graf č. 1 Věk dítěte při vstupu do mateřské školy.

Komentář: Podle odpovědí na první otázku můžeme vyčíst, že nejčastější věk nástupu dětí do mateřské školy jsou 3 roky, neboť takto odpovědělo 71 % respondentů. Tento věk byl očekávaný, neboť mateřská škola je určena ke vzdělávání dětí ve věku zpravidla od 3 let a rodiče se v této době obvykle vrací po své rodičovské dovolené opět do práce. Skupina 19 % respondentů uvedla za věk nástupu svého dítěte do mateřské školy 2 roky. Podle RVP PV

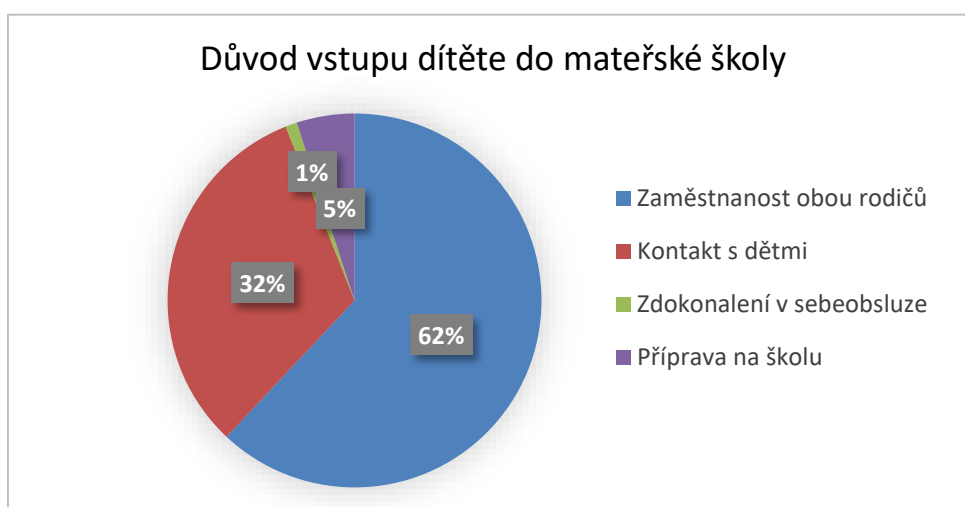
(2018) mohou být v mateřské škole vzdělávání děti od 2 do 3 let, pokud mateřská škola splní podmínky dané tímto programem. V současné době se rodiče stále častěji vrací do práce co nejdříve a je tedy pochopitelné, že některé děti nastoupí do mateřské školy již v tomto věku. Ne vždy má však mateřská škola pro tyto děti místo, neboť dle § 34 odstavec 1 školského zákona nemá dítě mladší 3 let na přijetí do mateřské školy právní nárok. (Zákon č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů) Při naplněné kapacitě dané instituce nemusí být tedy takové dítě přijato.

Nižší podíl odpovědí byl u nástupu dětí do mateřské školy ve 4 a 5 letech. Ve 4 letech nastoupily do mateřské školy děti 6 % dotázaných respondentů, v 5 letech děti 4 % respondentů. Na tento pozdější věk nástupu dětí do mateřské školy může mít vliv mladší sourozenec a mateřská dovolená rodičů, nezaměstnanost či zaměstnání, umožňující rodičům péči o dítě v domácnosti.

Od září 2017 je podle § 34a novely školského zákona z roku 2016 povinné předškolní vzdělávání pro děti, které do září školního roku dosáhnou věku 5 let. Nejpozdější nástup dětí do mateřské školy je tedy v současné době 5 let. (Zákon č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů)

Tabulka č. 2: Důvod vstupu dítěte do mateřské školy

Odpověď	Četnost	Podíl
Zaměstnanost obou rodičů	107	62 %
Kontakt s dětmi	56	32 %
Zdokonalení v sebeobsluze	1	1 %
Příprava na školu	9	5 %

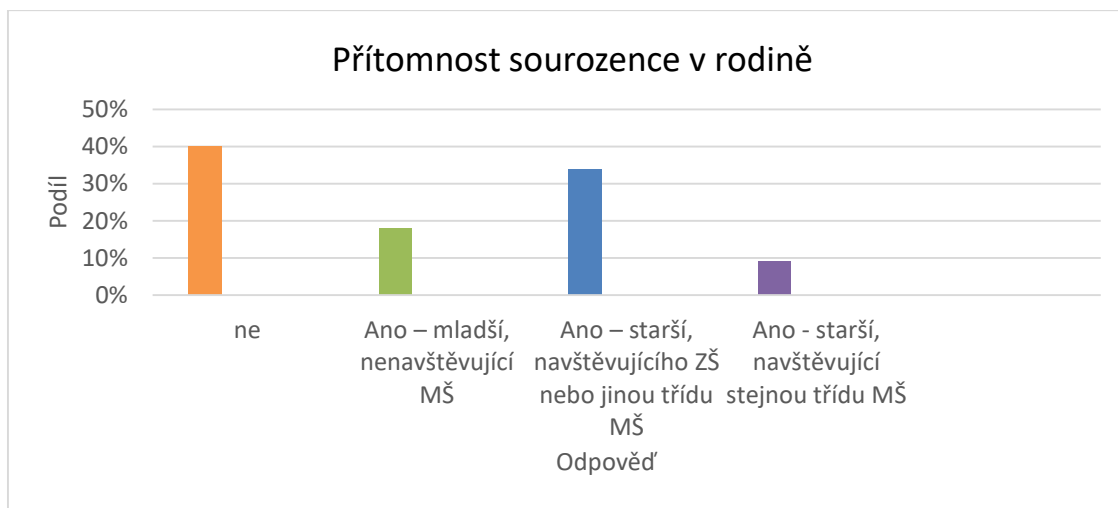
Graf č. 2 Důvod vstupu dítěte do mateřské školy

Komentář: Z grafu můžeme vyčíst, že největší podíl má odpověď zaměstnanost obou rodičů. Tuto odpověď zvolilo 62 % respondentů. Nejvyšší procentuální zastoupení této odpovědi není překvapivé, neboť po maximálně 4 letech přestávají rodiče dostávat rodičovský příspěvek na dítě a je tedy žádoucí jejich návrat do práce z důvodu finanční zajištěnosti. Jinak tomu může být u rodin, kde jeden z rodičů je schopen zajistit ze svého příjmu celou rodinu a druhý nemá potřebu vracet se do práce, dítě je tedy buď s rodičem doma, nebo navštěvuje mateřskou školu z jiného z výše uvedených důvodů. Respondenti odpovídající na otázku zbylými třemi odpověďmi, tedy spadají buď do této kategorie rodin, nebo mají další, mladší dítě, s kterým zůstává jeden z rodičů doma, a přesto se rozhodli dát své dítě do mateřské školy z uvedeného důvodu. Na základě odpovědi je tedy možné říct, že 38 % rodičů z našeho výzkumného vzorku dává své dítě do mateřské školy, přestože nechodí do zaměstnání a mohli by tedy být s dítětem doma.

Předškolní vzdělávání má za úkol dle RVP PV (2018) mimo jiné poskytovat dítěti odbornou péči, obohacovat denní program dítěte a rozvíjet předpoklady pro jeho další vzdělávání. Je tedy žádoucí, aby děti v předškolním věku mateřskou školu navštěvovaly. Nejžádanější z těchto úkolů předškolního vzdělávání byl podle rodičů vyplňujících dotazník zprostředkovaný kontakt s dětmi, který vybralo jako svoji možnost 32 % respondentů. Dalším důvodem byla příprava na školu, kterou volilo 5 % rodičů z počtu respondentů, jejichž děti nastoupily do mateřské školy až ve věku od 4 let výše. Pouze 1 % uvedlo jako důvod vstupu svého dítěte do mateřské školy zdokonalení v sebeobsluze. Jednalo se o 1 dítě, které bylo v době nástupu tříleté.

Tabulka č. 3: Přítomnost sourozence v rodině

Odpověď	Četnost	Podíl
ne	69	40 %
Ano – mladší, nenavštěvující MŠ	31	18 %
Ano – starší, navštěvujícího ZŠ nebo jinou třídu MŠ	59	34 %
Ano - starší, navštěvující stejnou třídu MŠ	16	9 %

Graf č. 3 Přítomnost sourozence v rodině

Komentář: Z této otázky jsme se mohli dozvědět, kolik dětí navštěvujících mateřskou školu má sourozence a jak starého. Odpovědi nám říkají, že 40 % dětí dotázaných respondentů vyrůstalo do doby vstupu do mateřské školy jako jedináčkové, 18 % dětí mělo mladšího sourozence, 9 % dětí mělo sourozence ve stejné třídě mateřské školy, do které nastupovaly, a 34 % dětí mělo staršího sourozence, který byl v jiné třídě mateřské školy nebo chodil na základní školu a lze tedy očekávat, že při samotném procesu adaptace nebyl dítěti mnoho nápomocný, na rozdíl od sourozence, který byl se zkoumaným dítětem v jedné třídě. Pouze dvě děti dotázaných respondentů měly v době nástupu do mateřské školy dva sourozence spadající do dvou rozdílných odpovědí na tuto otázku. V kombinaci s odpověďmi na otázky týkající se problémů při adaptaci na mateřskou školu pak můžeme vyhodnotit, zda má přítomnost sourozence na adaptační proces nějaký vliv.

Tabulka č. 4: Otec ve výchově dítěte

Odpověď	Četnost	Podíl
dítě nežije se svým otcem	19	11 %
otec se rovnoměrně účastní výchovy dítěte	116	67 %
Výchovu má na starost spíše matka	38	22 %

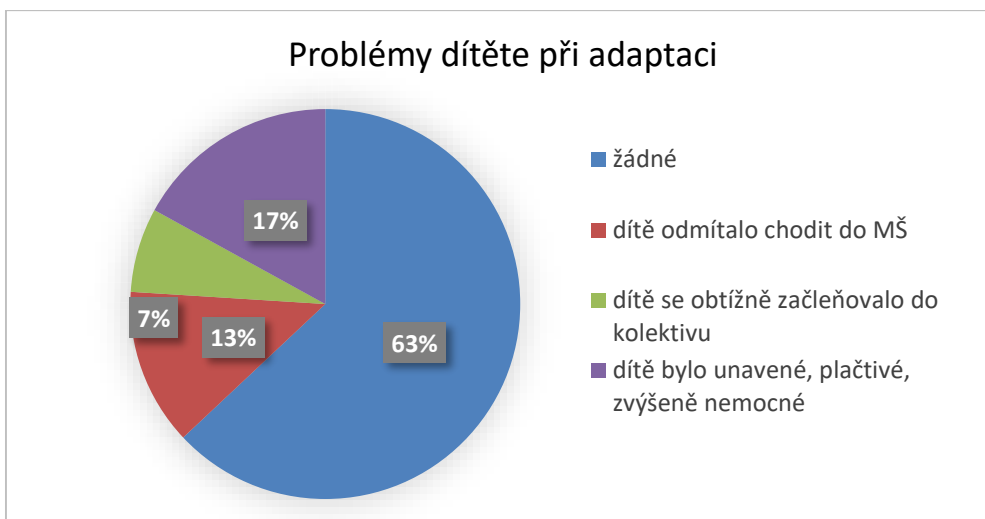

Graf č. 4 Otec ve výchově dítěte

Komentář: Tato otázka měla za úkol, spolu s dalšími otázkami dotazníku směřujícími k problémům při adaptaci dítěte do mateřské školy, zjistit, jakou roli má při adaptaci dítěte na mateřskou školu otec, zda má nějaký vliv jeho přítomnost a podíl na výchově v rodině. Z grafu můžeme vyčíst podíl 67 % odpovědí respondentů, ve kterých se otec rovnoměrně podílí spolu s matkou na výchově jejich dítěte. Skupina 11 % respondentů uvedla, že dítě nežije se svým otcem a ve 22 % zkoumaných rodin má výchovu na starost spíše matka.

Tabulka č. 5: Problémy dítěte při adaptaci

Odpověď	Četnost	Podíl
žádné	108	63 %
dítě odmítalo chodit do MŠ	23	13 %
dítě se obtížně začleňovalo do kolektivu	12	7 %
dítě bylo unavené, plačtivé, zvýšeně nemocné	30	17 %

Graf č. 5 Problémy dítěte při adaptaci

Komentář: Respondenti vybírali z možností jednu nejvýznamnější odpověď. Ukázalo se, že z pohledu rodičů nemají děti ze zkoumaného vzorku ve většině případů žádné adaptační problémy, neboť tuto odpověď vybralo 62 % respondentů. Takto vysoké procento dětí bez adaptačních problémů může být dáno ovlivnitelnými faktory, majícími vliv na adaptaci dítěte, kterými jsou především žádoucí výchova rodičů směřující k vytváření samostatnosti a sebedůvěře dítěte a vhodný výběr mateřské školy, kterými se zabýváme v teoretické části práce.

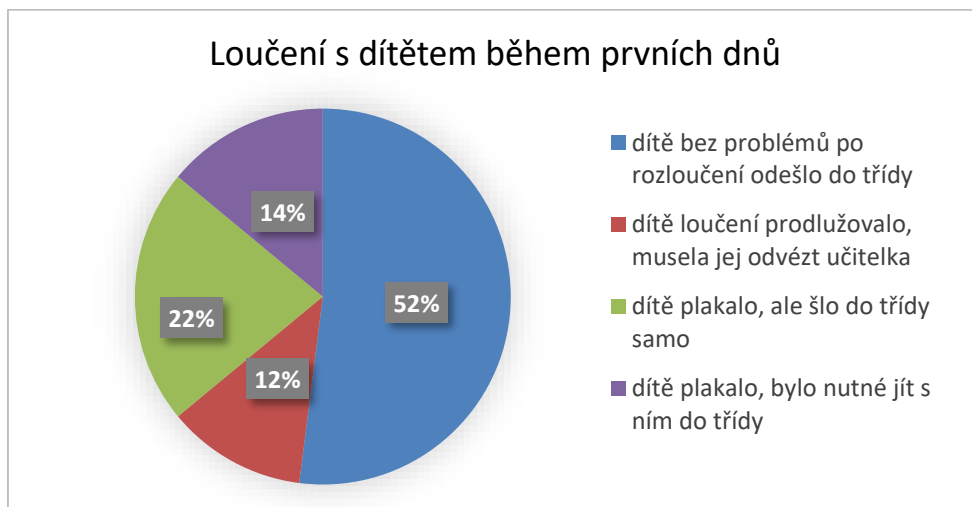
Děti 13 % respondentů odmítaly chodit do mateřské školy. Podíl 7 % respondentů považoval za nejvýznamnější problém obtížné začleňování jejich dítěte do kolektivu dětí mateřské školy, pozorovatelné nekomunikací dítěte po příchodu z mateřské školy domů o dětech a nevyhledávání jejich kontaktu. Skupina 17 % respondentů zaznamenala v době adaptace dítěte na mateřskou školu u dítěte větší unavenost, plačtivost nebo nemocnost.

Hoskocová (2006) se vyjadřuje k rizikovým faktorům, které mohou vyvolat stres. Jedním z nich je i zátěžová životní situace, kterou může být pro dítě vstup do mateřské školy. Je známo, že organismus může na stres reagovat zvýšenou únavou a sníženou imunitou vůči nemocem.

Tabulka č. 6: Loučení s dítětem během prvních dnů

Odpověď	Četnost	Podíl
dítě bez problémů po rozloučení odešlo do třídy	90	52 %
dítě loučení prodlužovalo musela jej odvézt učitelka	21	12 %
dítě plakalo, ale šlo do třídy samo	38	22 %

dítě plakalo, bylo nutné jít s ním do třídy	24	14 %
---	----	------

Graf č. 6 Loučení s dítětem během prvních dnů

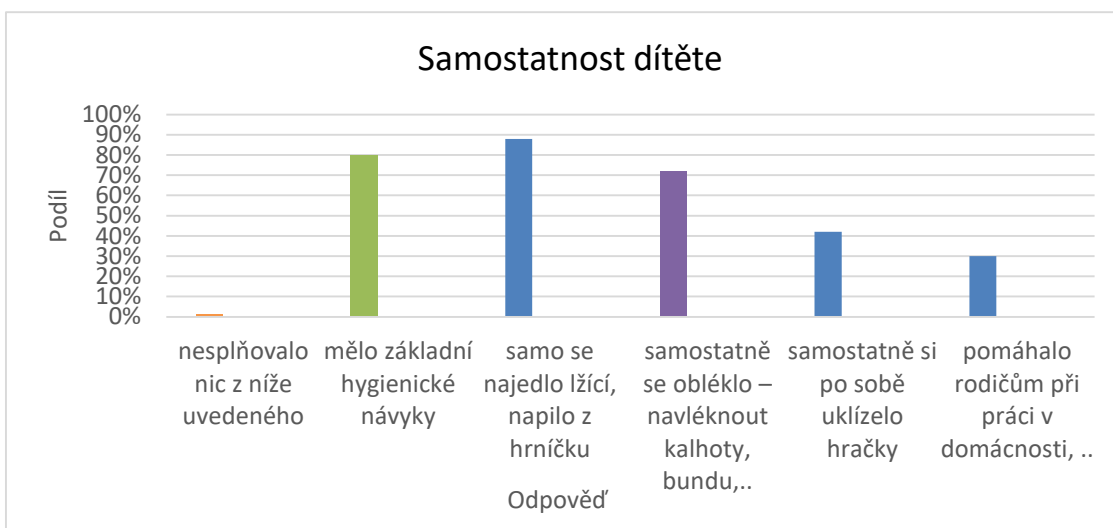
Komentář: Z grafu můžeme vyčíst, že největší podíl dětí dotazovaných respondentů neměl s loučením při příchodu do mateřské školy žádné problémy. Podíl 22 % respondentů uvedl, že jejich dítě při příchodu do mateřské školy sice plakalo, ale loučení neprodužovalo a do třídy šlo samo. Skupina 14 % rodičů musela při loučení jít do třídy spolu s dítětem a nakonec přistoupit k razantnímu odchodu bez rozloučení a 12 % dětí loučení prodlužovalo, až si je musela do třídy odvézt paní učitelka.

V souvislosti s tímto grafem znovu zmíníme stadia přerušování s rodinou podle Koťátkové (2008), kdy si můžeme všimnout, že zdaleka ne všechny děti prochází prvním stadiem protestů, které je patrné právě ve způsobu loučení dítěte s matkou. V tomto stadiu se dítě při příchodu do mateřské školy dožaduje rodiče, obtížně se loučí a může reagovat pláčem, což se u 52 % respondentů z výzkumného vzorku nepotvrdilo.

Tabulka 7: Samostatnost dítěte

Odpověď	Četnost	Podíl
nesplňovalo nic z níže uvedeného	1	1 %
mělo základní hygienické návyky	139	80 %
samo se najedlo lžící, napilo z hrníčku	152	88 %
samostatně se obléklo – navléknout kalhoty, bundu	124	72 %

samostatně si po sobě uklízelo hračky	73	42 %
pomáhalo rodičům při práci v domácnosti	51	30 %

Graf č. 7 Samostatnost dítěte

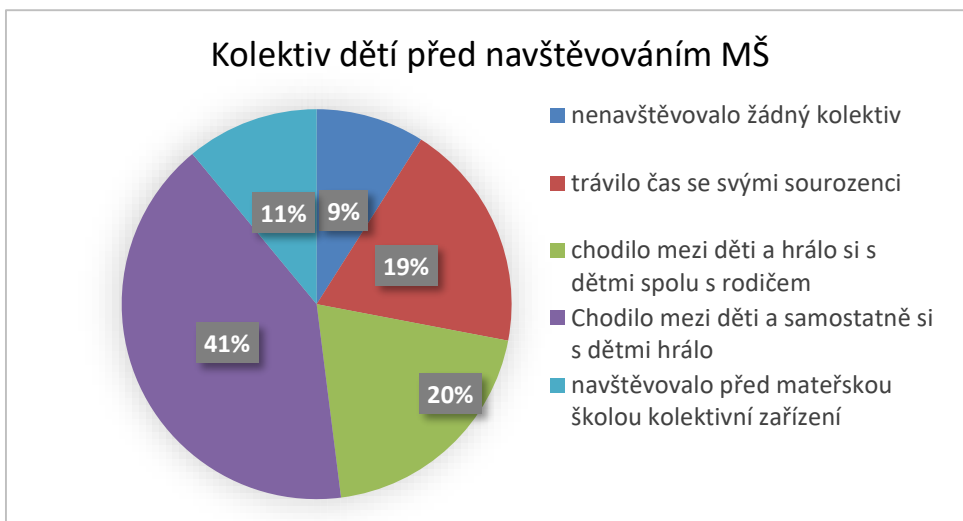
Komentář: V této otázce respondenti vybírali maximálně 3 možnosti z vypsanych odpovědí. Můžeme pozorovat, že 80 % dětí mělo základní hygienické návyky, 88 % dětí se dokázalo samo najíst lžící a napít z hrnečku, 72 % dětí se samostatně oblékalo, 42 % dětí po sobě uklízelo hračky a 30 % dětí pomáhalo rodičům při práci v domácnosti, na zahradě, v dílně apod. Pouze 1 % nemělo žádný z výše uvedených předpokladů a bylo tedy při vstupu do mateřské školy zcela nesamostatné. Jednalo se o 1 dítě, v době nástupu do mateřské školy tříleté.

Samostatnost dítěte v sebeobsluze a dokončená výchova k hygieně je podle Griebela a Niesela (2005) nejčastějším požadavkem učitelek mateřských škol pro vstup dítěte do mateřské školy. Je tedy pozitivní, že toto většina dětí z výzkumného vzorku splňuje a může to mít vliv na úspěšnou adaptaci.

Tabulka č. 8: Kolektiv dětí před navštěvováním MŠ

Odpověď	Četnost	Podíl
nenavštěvovalo žádný kolektiv	16	9 %
trávilo čas se svými sourozenci	32	19 %
chodilo mezi děti a hrálo si s dětmi spolu s rodičem	35	20 %
chodilo mezi děti a samostatně si s dětmi hrálo	71	41 %

Navštěvovalo před mateřskou školou kolektivní zařízení	19	11 %
--	----	------

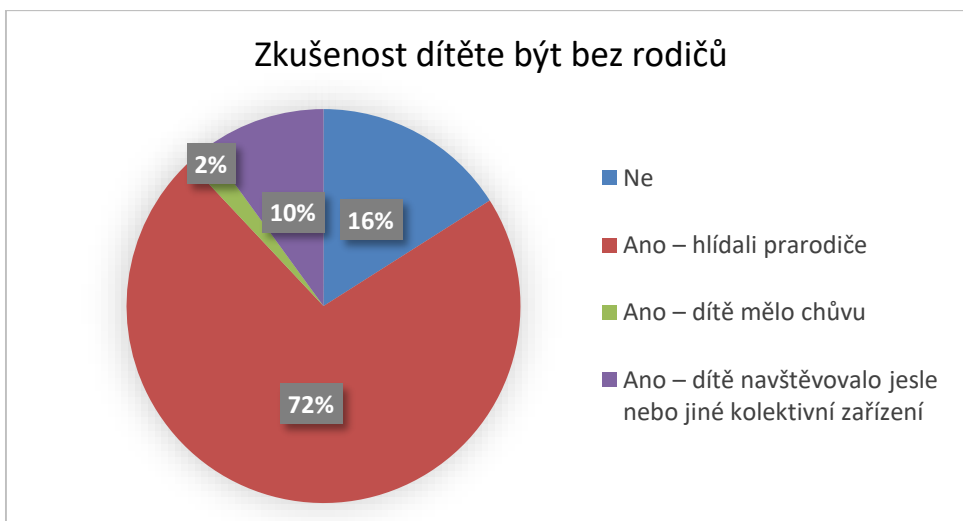

Graf č. 8 Kolektiv dětí před navštěvováním MŠ

Komentář: Možnosti odpovědí na tuto otázku byly seřazeny shora dolů podle významnosti a respondenti měli vybírat jednu nejvýznamnější odpověď, týkající se jejich dítěte. Lze tedy předpokládat, že dítě, jehož rodiče uvedli, že navštěvovalo před mateřskou školou jiné kolektivní zařízení bez přítomnosti rodičů, by dokázalo splnit i výše uvedené možnosti a nemělo problém se začleněním do kolektivu. Tuto možnost zvolilo 11 % respondentů. Skupina 41 % dětí si dovedla před vstupem do mateřské školy hrát samostatně s ostatními dětmi v přítomnosti rodičů, 20 % dětí si hrálo s dětmi pouze spolu s rodiči, 19 % dětí trávilo čas pouze se svými sourozenci a 9 % dětí nemělo před vstupem do kolektivu mateřské školy žádnou zkušenost s dětským kolektivem, nebo děti nevyhledávaly.

Tabulka č. 9: Zkušenost dítěte být bez rodičů

Odpověď	Četnost	Podíl
Ne	27	16 %
Ano – hlídali prarodiče	124	72 %
Ano – dítě mělo chuť	4	2 %
Ano – dítě navštěvovalo jesle nebo jiné kolektivní zařízení	18	10 %

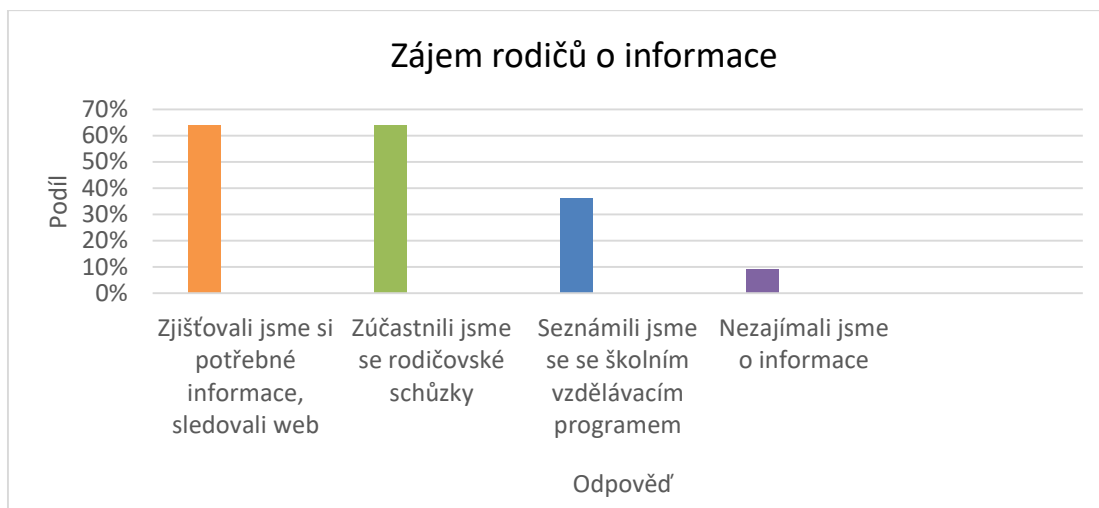
Graf č. 9 Zkušenost dítěte být bez rodičů

Komentář: Z grafu vyplývá, že nejvyšší procento dětí má zkušenost být chvíli bez rodičů díky prarodičům, kteří vypomáhali s hlídáním dítěte. Děti 2 % respondentů byly hlídány chůvou, 10 % respondentů zvolilo pro své děti možnost navštěvování jiného kolektivního zařízení a 16 % respondentů uvedlo, že jejich dítě bylo před nástupem do mateřské školy vždy jen s rodiči a nemělo žádnou zkušenost s bytím bez přítomnosti rodičů.

Podle Kloudové (2013) příležitostná změna prostředí nebo hlídací osoby a krátkodobé odloučení od rodičů pomůže dítěti při jeho pozdějším zvládnutí změny spojené se vstupem do mateřské školy. Je tedy vhodné, když je dítě zvyklé na občasné hlídání prarodiči nebo jinou dospělou osobou.

Tabulka č. 10: Zájem rodičů o informace

Odpověď	Četnost	Podíl
Zjišťovali jsme si potřebné informace, sledovali web	110	64 %
Zúčastnili jsme se rodičovské schůzky	110	64 %
Seznámili jsme se se školním vzdělávacím programem	62	36 %
Nezajímali jsme o informace	15	9 %

Graf č. 10 Zájem rodičů o informace

Komentář: V této otázce měli respondenti vybírat maximálně 2 odpovědi, mnozí však zakroužkovali první tři možnosti. Nejzajímavější je počet odpovědí u poslední možnosti, která nám říká, že 15 z dotázaných respondentů, tedy 9 % se vůbec o informace z mateřské školy před nástupem dítěte do instituce nezajímá. Přitom Lažová (2013) píše, že na životní krok adaptace je lépe připravené dítě, jemuž rodiče mohli poskytnout pravdivé informace o předškolním zařízení, neboť ví, co ho bude v mateřské škole čekat.

Ostatní respondenti se o informace nějakým způsobem zajímali, nejčastěji sledovali web mateřské školy a zúčastnili se úvodní rodičovské schůzky před vstupem dítěte do mateřské školy. V obou těchto možnostech v podílu 64 %. A dalších 36 % respondentů se zajímalo navíc také i o školní vzdělávací program.

7.1 Vyhodnocení výzkumných otázek

Nyní se podíváme na výzkumné otázky a na základě výsledků z výzkumného šetření je vyhodnotíme a stanovíme tak závěry, které nám výzkumné šetření v rámci našeho výzkumného vzorku přineslo. Pro lepší srozumitelnost jsme některé výsledky uváděli v procentech i v četnosti.

Výzkumná otázka č. 1 – Jaký je obvyklý věk nástupu dítěte do mateřské školy?

Z odpovědí na první položku dotazníku vyplývá, že nejčastěji děti nastupují do mateřské školy ve věku 3 let.

Nyní se podíváme na to, zda má věk dítěte nějaký vliv na problémy při adaptaci. Z výzkumného šetření jsme zjistili, že 108 dětí nemělo dle jejich rodičů při adaptaci žádné

problémy. Zbýlých 65 dětí dotazovaných respondentů odmítalo chodit do mateřské školy, nebo se obtížně začleňovaly do kolektivu dětí, což jsme sledovali z pohledu rodičů prostřednictvím nekomunikace dítěte o dětech v domácím prostředí, případně u svých dětí rodiče po vstupu do mateřské školy zaznamenali vyšší nemocnost, unavitelnost, či plačtivost. Provedli jsme analýzu výsledků odpovědí těchto 65 respondentů, při které jsme zkoumali věk jejich dětí.

Skupina 23 respondentů odpověděla, že jejich dítě odmítalo chodit do mateřské školy. Dále jsme zjistili, že do mateřské školy odmítalo chodit 19 dětí tříletých, 2 děti dvouleté, 1 dítě čtyřleté a 1 dítě pětileté.

Další problém, kterým jsme se zabývali, bylo špatné začlenění do kolektivu mateřské školy pozorovatelné u rodičů dětí. Tento problém zaznamenalo u svých dětí celkem 12 respondentů, z toho 8 dětí nastupovalo do mateřské školy ve věku tří let, 2 děti ve dvou letech, 1 dítě ve čtyřech letech a 1 dítě v pěti letech.

Poslední možnost zaznamenaných problémů ve výzkumném šetření se týkala vyšší unavenosti, plačtivosti a nemocnosti dětí v domácím prostředí po nástupu do mateřské školy. Tento problém zaznamenalo celkově 30 respondentů, z toho 15 respondentů u dětí tříletých, 10 respondentů u dětí dvouletých, 4 respondenti u dětí čtyřletých a 1 respondent u pětiletého dítěte.

Výsledkem tohoto šetření je, že problémy při adaptaci se netýkají pouze mladších dětí, ale i děti pětileté reagují na změnu spojenou s nástupem do mateřské školy stejně, a naopak některé děti dvouleté nebo tříleté nemají při adaptaci na mateřskou školu žádné problémy. Samotný věk tedy proces adaptace na mateřskou školu příliš neovlivňuje.

Další položka dotazníku týkající se procesu adaptace, u které můžeme pozorovat vliv věku dítěte, se týká průběhu loučení s rodičem při příchodu dítěte do mateřské školy. Skupina 90 respondentů odpověděla, že při příchodu nemělo dítě s loučením žádný problém. Skupina 21 respondentů u svých dětí zaznamenala prodlužované loučení, při kterém nakonec musela zasáhnout paní učitelka, ale dítě při příchodu do mateřské školy neplakalo. Pláč, při kterém však nakonec dítě šlo do třídy samo, zaznamenalo 38 respondentů, a pláč, kdy bylo nutné jít spolu s dítětem do třídy a opustit ho nakonec bez rozloučení, zaznamenalo celkem 24 respondentů.

Griebel a Niesel (2005) uvádějí, že dětí reagujících na odloučení pláčem mnoho není, avšak nejvíce jich je z řad dětí nejmladších. V našem výzkumném vzorku se potvrdilo, že většina dětí při vstupu do mateřské školy neplakala.

Nyní se podíváme na to, zda i v našem vzorku respondentů bylo nejvíce dětí s pláčem nejmladších. Ve výzkumném šetření byly na tuto položku dotazníku dvě odpovědi, ve kterých respondenti zaznamenali pláč dítěte. První odpovědí, kterou zaznamenalo 38 respondentů, byl

pláč, při kterém však nakonec dítě šlo do třídy samo. Z toho 28 respondentů u dítěte v době nástupu do mateřské školy tříletého, 8 respondentů u dítěte dvouletého a 2 respondenti u čtyřletého dítěte. Druhou odpovědí, kterou zaznamenalo 24 respondentů, byl pláč, kdy bylo nutné jít spolu s dítětem do třídy a opustit ho nakonec bez rozloučení. Z toho 16 respondentů mělo dítě tříleté, 3 respondenti dítě dvouleté a 3 respondenti dítě čtyřleté.

Pro účely vyhodnocení věkového složení plačtivých dětí jsme údaje z těchto dvou odpovědí sečetli a zjistili jsme, že z dětí respondentů plakalo celkově 43 dětí tříletých, 11 dětí dvouletých a 5 čtyřletých. Je nutné brát na vědomí i četnost zastoupení jednotlivých věkových kategorií dětí v našem výzkumném vzorku, neboť nejvyšší zastoupení měly děti tříleté, což jasně poukazuje na to, že i v dalších odpovědích bude jejich počet převažovat. Převodli jsme tedy četnost jednotlivých kategorií na procentuální zastoupení v rámci celého výzkumného vzorku a zjistili jsme, že v jednotlivých věkových kategoriích plakalo přibližně stejné procento dětí. V našem výzkumném vzorku se tedy nepotvrdilo, že by mladší děti plakaly při nástupu do mateřské školy více, pouze z kategorie dětí pětiletých neplakal nikdo.

Výzkumná otázka č. 2 – Jaký je obvyklý důvod vstupu dítěte do mateřské školy?

Na tuto otázku nám dala odpověď druhá položka dotazníku, ze které můžeme vyčíst, že nejčastější důvod vstupu dětí do mateřské školy je potřeba zaměstnanosti obou rodičů. Tuto odpověď jsme očekávali, neboť většina rodičů nastupuje po rodičovské dovolené do práce a potřebují tedy pro své dítě zajistit náhradní zázemí v době jejich domácí nepřítomnosti.

Zaměřili jsme se tedy blíže na respondenty, kteří neměli důvod zadávat zaměstnanost rodičů jako odpověď na tuto položku dotazníku, přičemž jsme tedy měli větší možnost variability odpovědí. Za tyto respondenty jsme považovali ty, kteří měli ještě jedno mladší dítě a nemuseli tedy nastupovat do práce, a přesto dali své starší dítě do mateřské školy. Do této kategorie spadalo 31 respondentů. Z toho jich 5 uvedlo jako důvod vstupu svého staršího dítěte do mateřské školy zaměstnanost obou rodičů a všichni ostatní uvedli jako nejdůležitější kontakt s dětmi. Můžeme tedy říci, že pokud by rodiče nemuseli chodit do práce, dalo by se očekávat, že v rámci našeho výzkumného vzorku by byla nejčetnější odpověď právě kontakt s dětmi.

Výzkumná otázka č. 3 - Jaký vliv mají otec a sourozenci dítěte na jeho adaptaci do mateřské školy?

V případě vlivu sourozenců jsme vycházeli z předpokladu, že dítě se sourozencem má výhodu oproti dítěti, které sourozence nemá, protože má více sociálních zkušeností a může snadněji navazovat přátelství. Podle Hoskovcové (2006) je rozhodující, zda má sourozence

staršího, nebo mladšího, neboť od staršího sourozence se může učit. Významné pro zvládnutí adaptace může být také to, pokud sourozenec navštěvuje stejnou třídu mateřské školy.

Vliv sourozenců na proces adaptace jsme analyzovali z hledisek problémů při adaptaci a sourozence v rodině. Sourozence v době nástupu do mateřské školy mělo dle výsledků třetí položky dotazníku celkem 104 dětí ze 173. To je 60 %, tedy více než polovina dětí, a 40% dětí sourozence v době nástupu do mateřské školy nemělo. Z položky dotazníku číslo 5 jsme zjistili, že z celkového počtu 173 dětí mělo 65 dětí při adaptaci nějaké problémy, kterými jsme se zabývali výše. Z toho 40 dětí mající některý z adaptačních problémů mělo sourozence. Pro lepší přehled jsme si převedli tyto četnosti na procenta a určili jsme, že na 104 dětí se sourozencem mělo 38,5 % z nich nějaký z uvedených adaptačních problémů, na 69 dětí bez sourozence mělo 41 % z nich nějaký z uvedených adaptačních problémů. Z těchto čísel můžeme vidět, že procenta dětí mající nějaký adaptační problém při vstupu do mateřské školy jsou téměř stejná u dětí bez sourozence jako u dětí, které měly v době nástupu do mateřské školy sourozence žijícího ve stejné domácnosti. Dokonce ani přítomnost sourozence ve stejné třídě mateřské školy nepomohla k tomu, aby dítě prošlo adaptací bez problémů.

Stejný postup jsme využili při zjišťování vlivu otce. Z položky dotazníku číslo 4 jsme zjistili, že z našich respondentů se 116 otců rovnoměrně podílí na výchově svého dítěte. Pouze 19 dětí se svým otcem nežije a ve 38 domácnostech má výchovu na starost spíše matka. Budeme zkoumat, zda děti, které nežijí se svým otcem nebo strádají na jeho výchově, trpí více adaptačními problémy. Vágnerová (2012) k tomuto píše, že dítě, které nemá fungující oba rodiče, může působit méně vyvrále při vstupu do mateřské školy a být vývojově pozadu, než dítě s oběma rodiči fungujícími. Z výsledků výzkumného šetření jsme zjistili, že z 19 dětí, které nežijí se svým otcem, mělo pouze 8 dětí nějaký adaptační problém, což je méně, než polovina dětí. Podobně je tomu v případě, kdy se otec na výchově dítěte ve společné domácnosti příliš nepodílí, zde mělo nějaký z uvedených adaptačních problémů při vstupu do mateřské školy celkem 15 dětí. Zjistili jsme tedy, že ani výchova otce v rodině nemá na dítě při jeho adaptaci v rámci našeho výzkumného vzorku významný vliv.

Výzkumná otázka č. 4 – Jaké jsou v přítomnosti rodičů a rodinném prostředí nejčastější reakce dítěte na změnu spojenou se vstupem do mateřské školy?

Odpověď na tuto otázku vyčteme z páté položky dotazníku, ve které rodiče vybírali z možností problémů spojených s adaptací. Na výběr měli čtyři možnosti – dítě nemělo žádné problémy při adaptaci, dítě odmítalo chodit do MŠ, dítě se obtížně začleňovalo do kolektivu, anebo že dítě bylo unavené, plačtivé, zvýšeně nemocné. Kořátková (2008) vymezuje skupinu

dětí, které si na neznámé prostředí rychle navyknou a najdou si kamarády. Z odpovědí našich respondentů více než polovina dětí respondentů, 62 %, neměla při adaptaci žádné problémy a nevykazovala v přítomnosti rodičů žádné reakce na změnu spojenou s nástupem do mateřské školy. Dali by se tedy zařadit do této skupiny bezproblémových dětí. Zbýlých 38 % dětí z našeho výzkumného šetření mělo některé z uvedených adaptačních problémů.

Nejčastější reakcí dítěte na změnu spojenou se vstupem do mateřské školy byla zvýšená únava, plačtivost a nemocnost dítěte. Tento problém zaznamenalo 30 ze 173 respondentů. Haefele a Wofl-Filsinger (1993) píše, že děti jsou často, po vstupu do mateřské školy, v domácím prostředí unavené, později zvýšeně náladové a často reagují pláčem. Respondenti, kteří zvolili tuto možnost, tedy zařadili svoje dítě do této kategorie dětí, potvrdili, že mateřská škola je pro dítě náročná životní změna, která jej může vyčerpávat.

Další v pořadí četnosti odpovědí bylo odmítání této změny a nechuť k navštěvování mateřské školy, což uvedlo 23 respondentů. Kořátková (2008) v této souvislosti vymezuje další skupinu dětí, jejichž reakcí při adaptaci do mateřské školy je pláč při ranním loučení, nevole odloučit se od matky a nechuť k navštěvování mateřské školy. Tuto reakci dítěte považuje za běžnou, která by časem měla vymizet. Pokud se tomu tak nestane, hrozí vznik separační úzkosti.

Možnost obtížného začleňování dítěte do kolektivu zvolilo pouze 12 respondentů. Takto uvedený nízký počet této možnosti může zcela vyloučit vyzorování této reakce v rodinném prostředí, neboť rodiče nevidí vztahy dítěte v kolektivu a dítě nemusí doma hovořit o kamarádech z důvodů unavenosti.

Výzkumná otázka č. 5 - Snaží se rodiče o osamostatnění dítěte ještě před vstupem do mateřské školy a tím ho na tento životní krok připravují?

Přípravou k osamostatnění rodiče usnadní dítěti jeho vstup do mateřské školy. Dítě, které je zvyklé, že za něj rodiče vše udělají, může být pak vyvedeno z míry, když v mateřské škole bude muset některé věci dělat samo a může se u něj vyvinout i blok, který může způsobit například nechuť v mateřské škole jíst nebo se může přehnaně uzavřít do sebe a nejevit zájem o šikovnější kamarády v mateřské škole. (Kořátková, 2008)

Proto jsme se podívali, zda se rodiče snaží o osamostatnění dítěte. K zodpovězení této výzkumné otázky nám poslouží výsledky sedmé, osmé a deváté položky dotazníku.

Z výsledků sedmé položky dotazníku jsme zjistili, že pouze dítě 1 respondenta bylo při vstupu do mateřské školy zcela nesamostatné a přesto toto dítě nemělo při adaptaci žádné problémy. Tento výsledek se může zdát překvapující, nicméně může být způsoben nepřesným

hodnocením nebo jinými okolnostmi a neměli bychom ho tedy brát za prokazatelný k vyvozování závěrů pro případné problémy nesamostatných dětí v mateřské škole, k tomu by bylo potřeba další šetření.

Ostatní rodiče se snažili, aby jejich děti měly základy samostatnosti ještě před vstupem do mateřské školy a nebyla pro ně tato změna tak velkou zátěží. Skupina 139 rodičů naučila své děti základním hygienickým návykům, ve 152 rodinách se dítě samo najedlo a napilo z hrnečku, 124 dětí se dokázalo před vstupem do mateřské školy samo obléknout, 73 respondentů učilo svoje děti uklízet po sobě hračky a 51 respondentů je učilo pomáhat v domácnosti.

Rozmanitější to bylo v případě kontaktů s vrstevníky. Matějček (2005) udává jako jeden z ukazatelů toho, že je dítě připravené na vstup do mateřské školy, vyhledávání kontaktů s dětmi, se kterými si hraje paralelní hrou. Košťátková (2008) zase píše, že je vhodné, aby matka dítěti kontakt s vrstevníky na různých veřejných místech umožnila, z počátku mu byla na blízku, aby se k ní mohlo v případě potřeby vracet a podle své potřeby tuto oporu v matce postupně zeslabovalo. Podle Kloudové (2013) dodáváme, že když se rodiče snaží navodit dítěti přátelské vztahy s dětmi, se kterými se bude setkávat v mateřské škole, ještě před vstupem do instituce, způsobí, že se bude do mateřské školy těšit.

To, zda se rodiče snaží svoje dítě začlenit do kolektivu vrstevníku ještě před vstupem do mateřské školy, jsme zjišťovali v osmé položce dotazníku. Na tuto otázku odpovědělo 16 respondentů, a to, že jejich dítě žádný kolektiv před vstupem do mateřské školy nenavštěvovalo. Počet 32 dětí trávil čas pouze se svým sourozencem, přičemž Matějček (2005) píše, že sourozenci nejsou vrstevníci a vrstevnický vztah ve skupině nemohou nahradit. Skupina 35 respondentů napsala, že chodili se svým dítětem mezi děti a spolu s ním si s dětmi hráli, snažili se tedy dítě mezi ostatní děti začlenit. Dítě se však drželo u rodičů a s dětmi si hrálo jen s jejich pomocí. Skupina 71 respondentů uvedla, že jejich dítě si hrálo mezi dětmi pod jejich dohledem samostatně a 19 zkoumaných dětí navštěvovalo před vstupem do mateřské školy jiné kolektivní zařízení bez přítomnosti rodičů. Z 16 dětí, které nenavštěvovaly žádný kolektiv dětí před vstupem do mateřské školy, odmítalo 5 dětí do instituce chodit a 4 děti se špatně začleňovaly do kolektivu. Můžeme tedy říct, že zkušenosti s kolektivem dětí před vstupem do mateřské školy ovlivňují pozdější adaptaci. U dětí, které trávily čas pouze se svým sourozencem, už však takové výrazné ovlivnění této zkušenosti vůči adaptačním problémům nebylo. Z 32 těchto dětí mělo pouze 13 dětí některý z uvedených adaptačních problémů.

Devátá položka dotazníku se týkala zkušenosti dítěte být chvíli bez rodičů. Nejvíce dětí, v počtu 124, mělo zkušenost s hlídáním v přítomnosti prarodičů bez dohledu rodičů. Ovšem

překvapivý počet, 27 respondentů, uvedl, že jejich dítě nebylo nikdy před nástupem do mateřské školy bez přítomnosti rodičů. Dále pak 4 rodiny měly na hlídání dítěte chůvu a 18 dětí navštěvovalo kolektivní zařízení pro děti, což se nám bohužel neslučuje s počtem 19 dětí z předchozí položky dotazníku. Zajímavé je zjištění, že z 27 dětí, které neměly vůbec zkušenost s tím, být před vstupem do mateřské školy bez rodičů, 15 dětí při loučení v mateřské škole plakalo a 4 děti loučení s rodiči prodlužovaly, bylo tam tedy znát to, že se jim rodiče nechtělo opustit, když byly zvyklé na jejich přítomnost.

Závěrem tedy můžeme říci, že většina rodičů se snaží svoje dítě rozvíjet a vést ho k tomu, aby bylo v případě vstupu do mateřské školy úspěšné a zvládlo adaptační proces.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, jak se děti vyrovnávají s adaptačním procesem z hlediska jejich věku a předešlé připravenosti z rodiny na mateřskou školu z pohledu rodičů.

V teoretické části jsme se zabývali nejprve vývojem dítěte od dvou let do vstupu do mateřské školy, abychom zjistili, co by děti měly podle různých psychologů a pedagogů před vstupem do mateřské školy zvládat, jaké by měly být jejich dovednosti a vědomosti. Navázali jsme významem mateřské školy pro dítě a jejím přínosu na jeho vývoj. Dále jsme se zaměřili na rodinnou výchovu s významem na vliv ostatních rodinných členů na vývoj dítěte a jeho úspěšnou adaptaci do mateřské školy. Hlavní část práce byla věnována faktorům, které mohou ovlivnit vstup dítěte do mateřské školy a samotný adaptační proces. Cílem teoretické části bylo shrnout poznatky uznávaných autorů a dát základ, na němž jsme stavěli naše výzkumné šetření a následně praktickou část práce.

Cílem praktické části bylo zjistit z pohledu rodičů, jaké faktory ovlivňují vstup dítěte do mateřské školy. Zaměřili jsme se na faktor věku dítěte, sourozenců a otce v domácnosti, samostatnost dítěte a kolektiv dětí před vstupem do mateřské školy. Zjistili jsme, že největší vliv má zkušenost dítěte být chvíli bez rodičů, neboť děti, které byly zvyklé jen na přítomnost rodičů a nebyly hlídané ani prarodičem, se při vstupu do mateřské školy hůře loučily s rodiči. Také zkušenost kontaktu s dětmi má vliv, neboť děti, které neměly před mateřskou školou žádný kontakt s dětmi, trpěly více adaptačními problémy. Zajímavým zjištěním bylo, že ze závěrů výzkumného šetření nevyplývalo, že by na adaptační proces dítěte do mateřské školy měli nějaký výrazný vliv jeho sourozenci a to, zda dítě nějaké má nebo vyrůstalo dosud jako jedináček. Také věk dítěte neměl na adaptaci dítěte významný vliv, stejně časté problémy vykazovaly děti tříleté i pětileté.

Vzhledem k tomu, že se práce zabývala adaptačním procesem z pohledu rodičů, mohou být některé závěry poněkud zkreslené, neboť rodiče nevidí, jak dítě reaguje na vstup do mateřské školy v konkrétní instituci bez přítomnosti rodičů. Také je třeba upozornit na to, že výsledky výzkumného šetření se vztahují pouze na uvedený výzkumný vzorek a pro jejich upřesnění by bylo potřeba provést další výzkumy, při kterých bychom doporučili, zaměřit se více i na vnímání učitelek mateřských škol a jejich pohled na adaptaci dětí.

Práce může být přínosná hlavně pro rodiče, kteří chtějí své dítě přihlásit do mateřské školy, chtějí ho na to dostatečně připravit a informovat se o tom, jak dítě před vstupem do mateřské školy rozvíjet a pomáhat mu v jeho adaptaci. V případě skutečností, které nemohou úplně ovlivnit, se pak mohou informovat o tom, jaké mohou mít tyto skutečnosti pro dítě během

adaptačního procesu do mateřské školy následky a jak jím předcházet. Neboť úspěch při adaptaci dítěte závisí hlavně na přístupu jeho rodičů. Nicméně vždy je potřeba s možnými adaptačními problémy počítat a v případě jejich výskytu se s nimi nezneklidňovat, neboť hrozí přenesení tohoto neklidu na dítě. Je třeba nedělat na dítě nátlak a nechat mu dostatek času, aby si na změnu ve svém životě navyklo.

SEZNAM POUŽÍÉ LITERATURY

DEISSLER, Hans Herbert. *Každodenní problémy v mateřské škole*. 1. vyd. PRAHA: Portál, 1994. 108 s. ISBN 80-7178-010-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Brno: Paido, 2000. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

GRIEBEL, Wilfried a NIESEL, Renate. *Poprvé v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 104 s. ISBN 80-7178-989-5.

HAEFELE, Bettina a WOLF-FILSINGER Marie. *Každý začátek v mateřské škole je těžký*. 1. vyd. Praha: Portál, 1993. 58 s. ISBN 80-85282-57-7

HOSKOVCOVÁ, Simona. *Psychická odolnost předškolního dítěte*. 1.vyd. Praha: Grada, 2006. 160 s. ISBN 80-247-1424-8.

KLOUDOVÁ, Helena. *Zvládneme mateřskou školu?: rady pro rodiče i učitele*. 1. vyd. Praha: TeMi CZ, 2013. 88 s. ISBN 978-80-87156-81-0.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 193 s. ISBN 978-802-4715-681.

LAŽOVÁ, Ladislava. *Mateřská škola komunikuje s rodiči: výměna informací, řešení problémů*. 1.vyd. Praha: Portál, 2013. 130 s. ISBN 978-80-262-0378-0.

MAHLEROVÁ, Margaret S., Fred PINE a Anni BERGMANOVÁ. *Psychologický zrod dítěte*. 1. vyd. Praha: Triton., 2006. 375 s. ISBN 80-7254-722-4.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 184 s. ISBN 80-247-0870-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. 4. vyd. Praha: Portál, 2007. 180 s. ISBN 80-7367-272-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 6. vyd. Praha: Portál, 2013. 144 s. ISBN 978-80-262-0519-7.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 3. vyd. PRAHA: Portál, 2014. 392 s. ISBN 978-80-262-0772-6.

ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 159 s. ISBN 80-244-1373-6.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě v předškolním období.* 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2004. 76 s. ISBN 80-204-1187-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie-Dětství a dospívání.* 2. vyd. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

VYMĚTAL, Jan. *Úzkost a strach u dětí.* 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 184 s. ISBN 80- 7178-830-9.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2018. 50 s. [cit. 2018-16-12]. Dostupné z WWW:< <http://www.msmt.cz/file/45304/>>.

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). [online]. Praha: MŠMT, 2018. 160 s. [cit. 2018-16-12]. Dostupné z WWW:< <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-9-2018/>>.\par}.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1: Věk dítěte při vstupu do mateřské školy.

Tabulka č. 2: Důvod vstupu dítěte do mateřské školy

Tabulka č. 3: Přítomnost sourozence v rodině

Tabulka č. 4: Otec ve výchově dítěte

Tabulka č. 5: Problémy dítěte při adaptaci

Tabulka č. 6: Loučení s dítětem během prvních dnů

Tabulka 7: Samostatnost dítěte

Tabulka č. 8: Kolektiv dětí před navštěvováním MŠ

Tabulka č. 9: Zkušenost dítěte být bez rodičů

Tabulka č. 10: Zájem rodičů o informace

Graf č. 1: Věk dítěte při vstupu do mateřské školy.

Graf č. 2: Důvod vstupu dítěte do mateřské školy

Graf č. 3: Přítomnost sourozence v rodině

Graf č. 4: Otec ve výchově dítěte

Graf č. 5: Problémy dítěte při adaptaci

Graf č. 6: Loučení s dítětem během prvních dnů

Graf č. 7: Samostatnost dítěte

Graf č. 8: Kolektiv dětí před navštěvováním MŠ

Graf č. 9: Zkušenost dítěte být bez rodičů

Graf č. 10: Zájem rodičů o informace

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1: Dotazník určený pro rodiče

Příloha č.1: Dotazník určený pro rodiče

Vážený rodiče,

jmenuji se Marie Jindrová a studuji obor Speciální pedagogika – učitelství pro mateřské školy na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Má bakalářská práce se zabývá vstupem dětí do mateřské školy a jejich adaptací, tedy procesem navykání na změnu spojenou s tímto životním krokem a přizpůsobování na prostředí mateřské školy. Tímto bych Vás chtěla poprosit o vyplnění následujícího dotazníku, kterým se chci zaměřit na připravenost dětí na vstup do mateřské školy z rodinného prostředí. Dotazník je anonymní, prosím Vás o jeho pravdivé vyplnění. Zvolené odpovědi zaškrtněte nebo vypište. Vyberte jednu odpověď, pokud není uvedeno u otázky „vyberte všechny pravdivé odpovědi“

Předem děkuji za Vaši spolupráci.

Marie Jindrová

1. **Věk vašeho dítěte při vstupu do mateřské školy**

2. **Důvod vstupu dítěte do mateřské školy – vyberte jednu nejvýznamnější odpověď**
 - Zaměstnanost obou rodičů
 - Kontakt s dětmi
 - Zdokonalení v sebeobsluze
 - Příprava na školu

3. **Mělo dítě v době vstupu do MŠ sourozence žijícího ve stejné domácnosti?**
 - Ne
 - Ano – mladšího, nenavštěvujícího MŠ
 - Ano – staršího, navštěvujícího ZŠ nebo jinou třídu MŠ
 - Ano – staršího, navštěvující stejnou třídu MŠ

4. **Otec ve výchově dítěte**
 - dítě nežije se svým otcem
 - dítě žije se svým otcem, výchovu má však na starost spíše matka
 - otec se rovnoměrně účastní výchovy dítěte

5. **Mělo dítě při adaptaci nějaké problémy? – vyberte jeden z vašeho pohledu nejvýznamnější problém**
 - žádné
 - dítě odmítalo chodit do MŠ

- dítě se obtížně začleňovalo do kolektivu – nevyprávělo o dětech, po příchodu nevyhledávalo jejich kontakt
- dítě bylo unavené, plačtivé, zvýšeně nemocné

6. Jak probíhalo první dny vaše loučení s dítětem v mateřské škole?

- dítě bez problémů po rozloučení odešlo do třídy
- dítě loučení prodlužovalo, do třídy si musela dítě odvést učitelka, ale neplakalo
- dítě plakalo, ale šlo do třídy samo
- dítě plakalo, bylo nutné jít s ním do třídy a odejít bez rozloučení

7. Samostatnost dítěte před vstupem do MŠ – vyberte maximálně 3 odpovědi

- Dítě nesplňovalo nic z níže uvedeného
- Dítě mělo základní hygienické návyky
- Dítě se samo najedlo lžící, napilo z hrníčku
- Dítě se samostatně obléklo – navléknout kalhoty, bundu, nazout boty, ...
- Dítě si po sobě samostatně uklízelo hračky
- Dítě pomáhalo rodičům při práci v domácnosti, na zahradě, v dílně apod.

8. Kolektiv dětí před vstupem do MŠ – odpovědi seřazeny shora dolů podle významnosti, vyberte nejvýznamnější odpověď týkající se Vašeho dítěte

- Dítě nenavštěvovalo žádný kolektiv dětí nebo děti nevyhledávalo
- Dítě trávilo čas se svými sourozenci
- Dítě chodilo spolu s rodiči mezi děti (dětské hřiště, mateřské centrum, ..) a hrálo si s dětmi spolu s rodičem
- Dítě chodilo spolu s rodiči mezi děti (dětské hřiště, mateřské centrum, ..) a samostatně si s dětmi hrálo
- Dítě navštěvovalo před mateřskou školou kolektivní zařízení bez přítomnosti rodičů

9. Bylo dítě před vstupem do MŠ občas bez rodičů?

- Ne
- Ano – hlídali prarodiče
- Ano – dítě mělo chůvu
- Ano – dítě navštěvovalo jesle nebo jiné kolektivní zařízení bez přítomnosti rodičů

10. Před vstupem do MŠ - vyberte maximálně 2 odpovědi

- Zjišťovali jsme si potřebné informace, sledovali web školky
- Zúčastnili jsme se rodičovské schůzky
- Seznámili jsme se se školním vzdělávacím programem
- Nezajímali jsme se před nástupem dítěte do mateřské školy o informace

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Marie Jindrová
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Srbená Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Vstup dítěte do mateřské školy
Název v angličtině:	Child's entry into kindergarten
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce se zabývá problematikou vstupu dítěte do mateřské školy a jeho vyrovnávání se s adaptačním procesem z hlediska jejich věku a předešlé připravenosti z rodinného prostředí.</p> <p>Cílem práce je zjistit z pohledu rodičů faktory ovlivňující adaptační proces do mateřské školy.</p> <p>První teoretická část se zabývá charakteristikou předškolního dítěte, rodiny a mateřské školy. Dále významem mateřské školy pro socializaci dítěte a faktory, které ovlivňují vstup dítěte do této instituce. Poslední kapitola je zaměřena na proces adaptace.</p> <p>Praktická část se opírá o dotazníkové šetření, kterým od rodičů zjišťuje připravenost jejich dětí na mateřskou školu a průběh adaptačního procesu z jejich pohledu.</p>
Klíčová slova:	adaptace, adaptační proces, mateřská škola, předškolní dítě, rodiče, rodina, socializace, učitelka v mateřské škole, vývojová charakteristika.
Anotace v angličtině:	<p>The bachelor's thesis deals with the issue of a child's entry to kindergarten and their adaptation to the new environment in regards to their age and their preparedness from preceding family life.</p> <p>The goal of this work is to discover the factors influencing the adaptation process from a parent's perspective.</p> <p>The first theoretical part deals with the characteristics of a preschool child, family, and kindergarten. It also deals with the importance of kindergarten in terms of a child's socialization and with other factors determining a child's entry into it. The last chapter examines the adaptation process itself.</p> <p>The practical part of the thesis is based on a questionnaire aiming to find out how parents perceive their children's</p>

	preparedness for kindergarten and how their children adapt to it.
Klíčová slova v angličtině:	adaptation, adaptation process, kindergarten, preschool child, parents, family, socialization, kindergarten teacher, developmental characteristics.
Přílohy vázané v práci:	Příloha 1: Dotazník určený pro rodiče
Rozsah práce:	47 stran
Jazyk práce:	Český jazyk